

Framtidens risker och säkerhetsarbete

Slutrapport mars 2008

Framtidens risker och säkerhetsarbete
– Slutrapport mars 2008

Räddningsverkets kontaktperson:
Lena Tellvik, lena.tellvik@srv.se, 054-13 53 24

Produktion: Steffensen Grafisk Byrå, Karlstad
Illustrationer: Per Hardestam

© 2008 Räddningsverket

ISBN 978-91-7253-389-9
Beställningsnummer I99-173/08

Innehåll

Förord	5
Projektet framtidens risker och säkerhetsarbete	7
Projektets genomförande.....	7
Röster och idéer om framtida säkerhetsarbete.....	8
Utvecklingstrender och framtidsscenarioer	11
Utvecklingstrender	11
Tänkbar riktning för samhällsutvecklingen på 10 – 15 års sikt	15
Diskussion och resultat av dialogen	23
Styrning och samordning av säkerhetsarbetet	23
Likvärdigt skydd och den enskildes ansvar	25
Klimatförändringarna och det framtida säkerhetsarbetet.....	27
Nya former för kommunernas arbete	29
Utvecklingsområden	35
Möt klimatförändringarna med förebyggande och förberedande arbete.....	36
Delta och påverka i EU och det internationella arbetet.....	36
Formulera nationella mål för säkerhet	37
Stärk förtroendevaldas möjligheter att styra säkerhetsarbetet i kommunerna....	37
Utveckla det förebyggande arbetet i kommunerna	38
Förbättra kommunikation och delaktighet.....	38
Identifiera och stöd utsatta grupper	38
Stärk den enskildes förmåga till eget ansvar	39
Ta tillvara nya former för frivilligt engagemang	39
Öka jämställdheten och mångfalden inom räddningstjänsten	39
Studera nya organisationsformer.....	40
Stärk den operativa förmågan	40
Bilaga 1: Frågeställningar som underlag för dialog hösten 2007	41
Bilaga 2: Referenslista.....	44

Förord

Studieprojektet "Framtidens risker och säkerhetsarbete" har genomförts av Räddningsverket i samverkan med Sveriges Kommuner och Landsting. Genom en omfattande dialogverksamhet har kommuner, regionala och centrala myndigheter, näringsliv, organisationer samt enskilda personer givits möjlighet att delta i studien. Ökad kunskap genom dialog är en viktig del av resultatet.

Det finns inga givna svar när det gäller framtiden. Samtidigt måste vi skapa oss en bild av hur framtiden kan komma att se ut, för att ha som grund för utvecklingen – mot framtiden. Bilden av framtiden måste behandlas i en återkommande process där förutsättningar, problem och möjligheter för samhällets säkerhetsarbete prövas.

Dokumentation av genomförd studie består av denna slutrapport med tillhörande presentationsmaterial samt en idéskrift. Vidare en delrapport med tillhörande bildspel som hjälpmedel för de som önskar genomföra ett eget processarbete.

I slutrapporten har redovisats tolv slutsatser för framtida säkerhetsarbete där strategier behöver utformas:

- Möt klimatförändringarna med förebyggande och förberedande arbete
- Delta och påverka i EU och det internationella arbetet
- Formulera nationella mål för säkerhet
- Stärk förtroendevaldas möjligheter att styra säkerhetsarbetet i kommunerna
- Utveckla det förebyggande arbete i kommunerna
- Förbättra kommunikation och delaktighet
- Identifiera och stöd utsatta grupper
- Stärk den enskildes förmåga till eget ansvar
- Ta tillvara nya former för frivilligt engagemang
- Öka mångfalden och jämställdheten inom räddningstjänsten
- Studera nya organisationsformer
- Stärk den operativa förmågan

Arbetet har bedrivits inom ramen för Räddningsverkets nuvarande uppdrag och mandat. Från den 1 januari 2009 bildas en ny myndighet där huvuddelen av verkets nuvarande verksamhet kommer att ingå. Det är min förhoppning att resultatet av studien tas tillvara av organisationskommittén för den nya myndigheten. Det är också möjligt, inte minst för kommunerna, att direkt ta till sig vunna erfarenheter och formulera strategier för det egna arbetet.

Karlstad i mars 2008

Göran Gunnarsson
Generaldirektör

Projektet framtidens risker och säkerhetsarbete

Projektets genomförande

Framtidens risker och säkerhetsarbete har varit ett av Räddningsverkets strategiska utvecklingsprojekt under år 2007. Projektet har genomförts i samverkan med Sveriges Kommuner och Landsting. Projektets syfte har varit att belysa framtida risker och att presentera en för verksamheten samlad strategi för fortsatt säkerhetsarbete med fokus på skydd mot olyckor, men också att studera gränssytor mot annat säkerhetsarbete som till exempel hur kriser hanteras i samhället. En avsikt är också att med projektets resultat som grund skapa en bredare diskussion bland berörda säkerhetsaktörer om framtida utmaningar och möjliga handlingsvägar för ett säkrare samhälle.

I projektet har begreppet säkerhetsarbete använts som en samlad benämning på det arbete som olika aktörer i samhället utför för att minska sannolikheten för att negativa händelser ska inträffa och för att mildra konsekvenserna av de händelser som ändå inträffar. Vi har valt att i definitionen utgå från intention snarare än effekt, vilket lett till följande definition:

Säkerhetsarbete är åtgärder vars syfte är att öka säkerheten.

Projektet startade under våren 2007 och har genomförts i fyra delar.

- 1 Säkerhet då och nu – historik och nuläge avseende olycks- och skadeutveckling samt säkerhetsarbete.
- 2 Säkerhetsarbetets utmaningar – framtida hot och risker, samhällsutveckling och omvärldsförhållanden.
- 3 Roster och idéer om framtida säkerhetsarbete.
- 4 Huvudfrågor och vägval för framtida säkerhetsarbete.

De två första delarna genomfördes genom uppdrag inom Räddningsverket och Sveriges Kommuner och Landsting. Dessa uppdrag sammanfattades sedan i rapporten "Framtidens risker och säkerhetsarbete – underlag för dialog, hösten 2007", som fortsatt kallas delrapporten.

I bilaga 2 till slutrapporten finns en referenslista med rubrik, kontaktperson och diarienummer för de underlagsrapporter som tagits fram i del 1 och 2. Dessa finns också tillgängliga på Räddningsverkets webbplats www.raddningsverket.se.

Projektets resultat utgörs av denna slutrapport, en delrapport samt en idéskrift. Till slutrapporten och delrapporten finns också presentationsmaterial som kan laddas ned från Räddningsverkets webbplats. Genomförda dialoger med externa målgrupper utgör också ett viktigt resultat som förhoppningsvis leder till fortsatt engagemang i dessa frågor.

Röster och idéer om framtida säkerhetsarbete

I arbetet med projektet har vi kunnat urskilja en mängd frågor som rör framtidens utmaningar, vägval och arbetsformer för samhällets säkerhetsarbete mot olyckor och andra risker. En del är av mer övergripande och principiell natur medan andra är avgränsade och mer konkreta. I dialogen kring projektet grupperades dessa frågeställningar under rubrikerna

- 1 Övergripande säkerhetsarbete i Sverige
- 2 Vardagshändelser – processer för lokalt förebyggande säkerhetsarbete
- 3 Särskilda risker knutna till klimat, natur, energisystem med mera
- 4 Räddningstjänstens roll i det kommunala säkerhetsarbetet

De externa målgrupper som identifierades för projektet är kommuner, regionala myndigheter, andra centrala myndigheter, företag, organisationer och verksamhetsutövare samt enskilda personer. Internt har dessutom kontinuerligt information getts om projektet till alla medarbetare och ledningsgrupper inom Räddningsverket.

Dialogen har under hösten 2007 genomförts i en rad olika forum som till exempel fokusgrupper, hearings, Säkerhetsbältets konferens om vardagsolyckor samt Räddningsverkets råd och delegationer. Nedan följer en kortfattad beskrivning av några av dessa forum.

Hearing har anordnats vid två tillfällen där ett antal utvalda personer getts möjlighet att med delrapporten som underlag fritt presentera sina respektive bilder av framtidens risker och säkerhetsarbete. Presentationer och diskussioner vid de båda tillfällena har sedan samlats i en **idéskrift** som utgör en del av projektets slutresultat.

Fokusgrupper har samlats vid tre tillfällen med representanter för central och regional respektive lokal nivå samt enskilda. Grupperna har satts samman för att representera projektets målgrupper med ambitionen att ha en spridning både avseende kön, ålder och organisations-tillhörighet. Resultatet från fokusgrupperna har sammanfattats i en rapport som redovisats för projektets styrgrupp.

För att använda de befintliga mötesforum som Räddningsverket förfogar över har dialogen även förts med **Räddningsverkets delegationer och råd**. De forum som deltagit är rådet för lärande från olyckor, delegationen för förebyggande verksamhet, delegationen för hantering av farligt ämne, rådet för barnsäkerhet, referensgruppen för allmänhetens säkerhet och delegationen för samordning av räddningstjänst.

I samband med **Säkerhetsbältets konferens om vardagsolyckor** gavs en bred information om projektet, varefter seminarier genomfördes för dialog kring risker och säkerhetsarbete för vardagsolyckor och för klimathändelser. Dialoger har också genomförts vid mindre seminarier med Karlstads Universitet och med LUCRAM vid Lunds Universitet.

Inom **kommunal räddningstjänst** finns ett antal intressegrupperingar för till exempel glesbygd och storstad där dialoger genomförts.

På **Räddningsverkets webbplats** (www.raddningsverket.se) har en särskild plats skapats för projektet. Här finns rapporter och andra underlag samt styrande dokument som projektplan och kommunikationsplan. Ett forum för att kunna föra dialog via webbplatsen har också funnits tillgängligt under projektiden.

Arbetet i projektet har återkommande beskrivits i **Räddningsverkets tidning Sirenen**. Inledningsvis inbjöds också tidningens läsare att bidra med egna tankar om hur området kan utvecklas i framtiden. Dessa har sedan publicerats vid ett par tillfällen under hösten 2007.

Dialogerna bygger på de frågeställningar som redovisas i bilaga 1. Vid samtliga tillfällen har frågor kring övergripande säkerhetsarbete diskuterats varefter en fördjupning skett inom något för det aktuella forumet lämpligt dialogområde. Alla dialogtillfällen har sammanfattats i minnesanteckningar som underlag för diskussion och analys i projektgruppen.

Resultatet skiljer sig till viss del åt mellan de olika forum som använts. I möten med representanter för kommunal räddningstjänst har dialogen till stor del handlat om förankring och delaktighet i det fortsatta arbetet. Andra forum som Räddningsverkets råd och delegationer har haft större möjligheter att förbereda sig inför dialogen och därför kunnat bidra på ett mer aktivt sätt. Den mest fördjupade dialogen har genomförts vid de två hearings som anordnats där deltagarna tagit del av delrapporten och förberett egna presentationer inför dialogtillfällena.

Ofta återkommande frågor är;

- Det offentliga åtagandet – fördelningen individens kontra samhällets ansvar.
- Mål- och resultatstyrning. Hur vet vi att vi mäter rätt saker?
- Vilka förändringar krävs av säkerhetsarbetet som idag hanterar symptom och inte orsaker?
- Individens ansvar, till exempel vid medvetet risktagande i samband med äventyrsturism.
- Utveckling av kommunens organisation för räddningstjänst – både i det förebyggande och i det operativa arbetet.
- Organiserad brottslighet/terrorism.
- Nya former för frivilligt säkerhetsarbete – hur kan nya grupper engageras?
- Tillsynens betydelse och lagstiftningens utveckling.

Utvecklingstrender och framtidsscenarier

För att förstå omvärldsutvecklingen har projektet valt att studera sex utvecklingstrender vilka närmare beskrivs nedan. Trenderna är i många fall överlappande och påverkar på olika sätt varandra men sammantaget ger de en översiktlig bild av möjliga framtidsscenarier.

Trenderna har legat till grund för att peka ut en tänkbar riktning för hur samhället kan komma att utvecklas på 10 – 15 års sikt. Scenariobeskrivningen har också använts för att utarbeta de utvecklingsområden där långsiktig anpassning av säkerhetsarbetet krävs från dagens förhållande till det som beskrivs i scenariot.

Utvecklingstrender

Nedan följer en översiktlig beskrivning av de sex utvecklingstrender som studerats i projektet.

Säkerhetspolitisk och socioekonomisk tillväxt

Sverige är redan idag en av de tio mest globaliserade ekonomierna i världen och globaliseringsprocessen fortsätter. I ett globalt perspektiv talar mycket för fortsatt ekonomisk tillväxt. När skadetalen mellan länder med olika BNP-nivå jämförs framgår det tydligt att de flesta olycksrisiker tenderar att minska med ökande BNP.

Parallellt med den ekonomiska tillväxten fortsätter klyftorna mellan fattiga och rika att växa. Världen blir rikare men samtidigt mer polariserad. Sambandet mellan socioekonomiska klyftor och olyckor är välkänt, en ökad polarisering kan innebära att antalet olyckor ökar. En utmaning för det framtida säkerhetsarbetet är därför att fokusera på för olycksutsatta grupperns behov av trygghet och säkerhet.

Den regionala tillväxten varierar i olika delar av landet. I storstadskommuner återfinns oftare högteknologiska branscher som kräver närhet till stora marknader. I glesbygdskommuner förekommer i större utsträckning lågteknologiska branscher specialiserade inom primärproduktion.

Globalt sett bedöms riskerna för krig mellan stater minska, medan däremot riskerna för inbördeskrig ökar. För Sveriges del bedöms risken för militära angrepp från annan stat under över-skådlig tid som mycket liten.

När det gäller terrorattentat är det Säkerhetspolisens bedömning att risken för attacker riktade mot Sverige eller svenska intressen utomlands är låg. Däremot finns det en förhöjd risk för terrorattentat mot vissa länders intressen i Sverige.

Den socioekonomiska utvecklingen är en viktig bakomliggande faktor för många olyckstyper och är därför viktig för utformningen av det framtida säkerhetsarbetet.

Politisk-administrativ utveckling

FN fortsätter att utvecklas. Det internationella FN-samarbetet inom områden som folkrätten, kampen mot terrorism och andra områden som resursfördelning, miljöförstöring och klimatförändring är omfattande.

Den politisk-administrativa utvecklingen av risk och säkerhetsfrågor på EU-nivå är otydlig och förhållandevis svag. Den senaste tidens större olyckor, katastrofer och terroristattacker har dock lett till ett ökat politiskt intresse på alla nivåer. Som en följd av detta har EU tagit initiativ inom olika områden för att skapa ett säkrare Europa genom att lägga fram förslag som går utöver gällande mandat.

I Sverige liksom i flera andra länder går utvecklingen mot ett samhälle som kännetecknas av en mer komplex politisk situation som ger allt mindre utrymme för traditionell politisk styrning. Istället utövas styrning och kontroll i ökande grad genom samverkan och förhandling mellan offentliga och privata aktörer på olika nivåer i samhället.

Regelverk och praxis för de svenska kommunernas riskhantering har utvecklats och kommunerna har idag uppgifter inom en stor del av de områden som rör skydd och säkerhet för liv, hälsa, miljö och egendom.

Beräkningar visar att år 2030 kommer ytterligare 40 kommuner att ingå i gruppen med 10 000 invånare eller färre. De allra minsta kommunerna med under 5 000 invånare beräknas 2030 vara 30. Dessa kommuner har påtagligt högre kostnader än de flesta andra kommuner för att upprätthålla samma servicenivå. I de små kommunerna bedöms det också även i framtiden vara ett problem att rekrytera och behålla kompetent personal.

Ansvarskommitténs slutbetänkande innehåller bland annat förslag på en övergripande förändring av strukturen i det offentliga Sverige. Till exempel föreslås att direktvalda regionala parlament (regionkommuner) bildas. Dessa föreslås ta över ansvar för den landstingskommunala verksamheten, länsstyrelsernas utvecklingsuppdrag samt vissa statliga uppgifter vilket sannolikt skulle innebära en förändring av länsstyrelsernas uppgifter.

Fortsatt avreglering av tidigare offentliga ansvarsområden kommer sannolikt att påverka risk- och säkerhetsarbetet i framtiden.

Utveckling inom områdena klimat, natur- och energiresurser

Det finns en ökad samstämmighet kring den globala uppvärmningen och dess orsaker. Klimatförändringarna påverkar och kommer att påverka alla samhällets system och sektorer i varierande grad. Arbete med att begränsa effekterna måste ske från två håll, dels genom att minska utsläppen av växthusgaser och dels genom anpassning av samhället till ett förändrat klimat.

Ett allt varmare klimat i Sverige kan på sikt leda till ökade nederbördsmängder i Västsverige vilket kan leda till ökade flöden i sjösystem och älvdalar. Risken för översvämningar, ras- och skred ökar liksom risken för störningar och skador både för enskilda och för verksamheter. Landets östra delar kommer samtidigt allt oftare att drabbas av längre perioder av torra. Detta får lokala konsekvenser för färskvattenförsörjning och kan innebära också ökad risk för gräs- och skogsbränder.

Extrema vädersituationer förväntas bli mer vanligt förekommande än i dag. Värmeböljor kan särskilt för sårbara grupper leda till ökade påfrestningar och dödsfall.

Ett förändrat klimat förändrar betingelserna för hela samhället, bebyggd miljö, infrastruktur, jord- och skogsbruk, fiske och fritidsliv, försäkring och finans med flera. Infrastruktur och annan bebyggd miljö representerar stora värden som kräver avsevärda investeringar för att klara påfrestningarna från ett förändrat klimat.

I fokus står hur den framtida energiförsörjningen ska utformas och då framförallt omställningen från fossila bränslen som olja, kol och gas. Den förnyelsebara energin svarar idag endast för 13 procent av den globala energitillförseln. Om inget görs kommer användningen av fossila bränslen att fortsätta öka, vilket ytterligare påskyndar klimatförändringen. Bidragen från de förnyelsebara energislagen har dock ökat på senare år, vilket tyder på en utvecklingspotential.

Det är inte troligt att oljan plötsligt kommer att ta slut. Under de kommande årtiondenas omställningsarbete måste vi vara uppmärksamma på de målkonflikter som kan uppstå. Att av miljöskäl byta ut ett system mot ett annat kan leda till att nya säkerhetsproblem uppstår. Exempelvis innebär övergången från ett drivmedel till ett annat i transportsystemet att det på sikt byggs upp en helt ny infrastruktur för transport och lagring. Säkerhetsproblemen i det sammanhanget har inte analyserats fullt ut.

I världen finns idag cirka 440 kärnkraftsreaktorer i drift. Av dem är ett 80-tal 30 år eller äldre. För både allmänhet och beslutfattare framstår kärnkraft i ljuset av klimatförändringsfrågan för allt fler som en möjlig lösning för att under en övergångstid finna alternativ till fossila bränslen. Den tredje och fjärde generationens reaktorer är effektivare, bränslesnålare och säkrare, men hur avfallsfrågan slutligen ska lösas råder det fortfarande osäkerhet om.

För Sveriges del betyder utvecklingen att det i framtiden sannolikt kommer att finnas fler kärnkraftverk i delar av vårt närområde. I takt med att kärnkraften blivit mer lönsam har utbyggnaden med satsningar på effekthöjning och förlängd drifttid fortsatt.

Teknikutveckling

Mekanisering, automatisering och produktion med korta ställtider och leveranser just-in-time inom tillverkningsindustrin har gjorts möjliga genom tekniska framsteg. Tider för transport av personer och gods har förkortats och transportinfrastrukturen kommer att förändras än mer i framtiden. På IT-området går utvecklingen mot allt större datorkraft, lagringskapacitet och överföringsförmåga.

Teknikutvecklingen är som regel positiv för säkerheten. Samtidigt som den skapar bättre möjligheter för säkerhetsarbetet kan den dock ibland också generera nya risker.

Tekniska framsteg har också använts för att utveckla säkerhetsarbetet. Detta syns särskilt tydligt inom arbetsmiljön och trafiken. Inom hem- och fritidsmiljön har vi inte sett samma påtagliga förbättringar med hjälp av tekniska säkerhetsåtgärder.

Den tekniska utvecklingen inom kemikalieområdet har lett till att vi idag producerar 400 miljoner ton kemikalier per år. Kunskapen om dessa kemikalier och deras effekter är många gånger bristfällig.

Demografisk utveckling

Under andra hälften av 1940-talet och ett decennium framåt föddes ovanligt många barn i Sverige. Detta innebär att en stor del av befolkningen kommer att gå i pension under de närmaste åren. Många kommer att vara friska i många år efter pensioneringen och vårdbehovet kommer troligtvis därför inte att öka förrän långt senare.

I Sverige förväntas befolkningen öka från dagens 9.1 miljoner till 9.6 år 2020 och till 10.5 år 2050. Likaså förväntas gruppen 80 år och äldre öka från dagens 485 000 till 520 000 år 2020 och till 890 000 år 2050. Även invandringen förväntas öka något. Dagens drygt 1.1 miljon utlandsfödda förväntas genom det årliga invandringsöverskottet bli allt fler och öka sin andel av befolkningen från dagens dryga 12 procent till 15 procent år 2020 och knappt 18 procent år 2050.

Redan idag är äldre överrepresenterade för ett stort antal olyckstyper och med den förväntade demografiska utvecklingen innebär det att vi kan vänta oss fler olyckor av de typer där äldre är överrepresenterade. Även om det finns osäkerheter i prognosen så kan det ändå konstateras att vi sannolikt kommer att se en kraftig ökning av antalet omkomna i fallolyckor under de kommande åren. Ökningen kan till viss del hänföras till en åldrande befolkning, men har även andra orsaker som det ökade bruket av läkemedel.

Om man jämför olycksrisken mellan könen framgår det att män är betydligt mer utsatta för samtliga olyckstyper förutom fallolyckor.

En annan viktig demografisk trend är den urbanisering som skett under det gångna seklet. Befolkningskoncentrationen kring de tre storstadsregionerna, regionala centrum och universitetsorter kommer sannolikt att fortsätta eftersom det i huvudsak är där utbildning och nya jobb kommer att finnas. Vissa delar av glesbygden avfolkas alltmer samtidigt som andra delar utvecklas kraftigt genom ett mer fritidsorienterat säsongsboende.

Befolkningen i Sverige ökar, blir allt äldre och får en ökad etnisk mångfald. Rörligheten i befolkningen ökar på flera sätt, genom arbetspendling, tjänsteresor, turistresande och byten av bostadsort.

Värderingar och livsstil

Genom den ekonomiska tillväxten och globaliseringen ökar turismen kraftigt. Detta leder sannolikt till att svenskar i större utsträckning än tidigare kommer att involveras i olyckor som inträffar utomlands. För närvarande pågår en statlig utredning för att klargöra statens ansvar för medborgare som drabbas av en olyckshändelse utomlands.

Det finns även indikationer på att allt mer riskfyllda aktiviteter genomförs vid turism både i Sverige och utomlands. Detta skulle kunna leda till ett ökat antal olyckor i samband med olika former av äventyrsturism.

Bruket av alkohol, narkotika och vissa läkemedel har stor betydelse för olycksutvecklingen och det framtida säkerhetsarbetet. Olycksutvecklingen påverkas både direkt genom förgiftningso-lyckor men också indirekt genom att det är en viktig bakomliggande faktor för en stor del av olyckorna.

Den enskilde medborgarens ansvar i förhållande till det offentliga ansvarstagandet för säkerhet och säkerhetsarbete kommer att förändras. Både ökade och minskade krav på offentligt ansvarstagande för risker som berör den enskilde kan förväntas. Generellt för riskhantering och säkerhetsarbete i samhället förväntas ökade krav på öppenhet, delaktighet och dialog mellan medborgare, myndigheter och olika verksamhetsutövare.

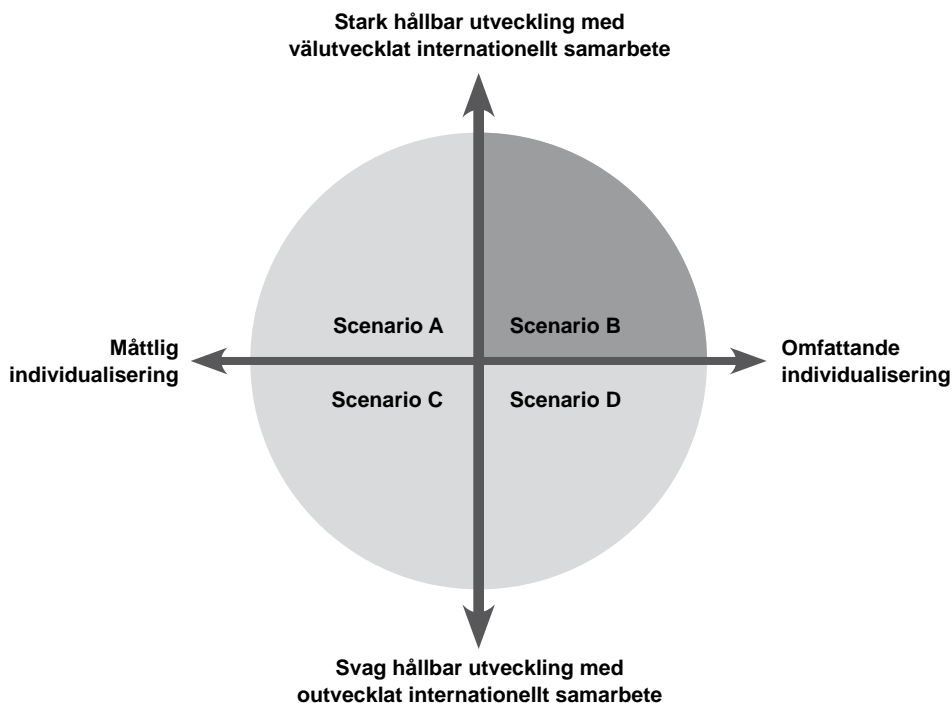
Individualiseringen handlar i hög grad om krav på självbestämmande och vikten av att vara en egen fri individ i förhållande till auktoriteter och olika kollektiv. Olika grupper uppfattar, värde-erar och förhåller sig till risker på olika sätt. Deras förväntningar och krav på stöd och insats från samhällets sida varierar.

Tänkbar riktning för samhälls- utvecklingen på 10 – 15 års sikt

En del i framtidsstudien har varit att utveckla ett sannolikt framtidsscenario för hur samhället kan utvecklas på 10 – 15 års sikt. Med scenariot som grund har också de utvecklingsområden identifierats där långsiktig anpassning krävs från dagens samhälle till det som beskrivs i scenariot. Arbetet har genomförts internt i Räddningsverkets strategiska ledningsgrupp, med metodstöd från Copenhagen Institute for Futures Studies.

Inledningsvis identifierades vilka konsekvenser de utvecklingstrender som beskrivits i avsnittet Utvecklingstrender kan medföra. Några av dessa konsekvenser har bedömts mer osäkra och därför angelägna att beakta i utvecklingen av det framtida säkerhetsarbetet. Utifrån dessa osäkerheter arbetades fyra alternativa scenarier fram vilka bygger på en bedömning av trender och tänkbara mönster i samhällets utveckling. Beskrivningarna fokuserar på två osäkerheter som bedömts som särskilt viktiga och intressanta. Det är dels frågan om med vilken takt, omfattning och inom vilka områden den pågående trenden mot ökad **individualisering** äger rum. Den andra osäkerheten ligger i hur framgångsrikt arbetet blir med att utveckla Sverige till ett **hållbart samhälle**. Klimat- och miljöfrågornas gränsöverskridande karaktär gör det också svårt att tänka sig en framgångsrik utveckling mot ett hållbart samhälle som inte bygger på utvecklade internationellt samarbete inom relevanta områden. Med en hållbar utveckling avses såväl ekologisk hållbarhet, social hållbarhet som ekonomisk hållbarhet.

De scenariobeskrivningar som gjorts ska inte betraktas som någon förutsägelse om hur samhället kommer eller bör utvecklas utan enbart som fiktiva beskrivningar av tänkbara samhällsutvecklingar. De fyra beskrivningarna har också formulerats på ett relativt tillspetsat sätt för att tydliggöra skillnaderna mellan de olika utvecklingsalternativen. Kortfattat kan de olika scenarierna beskrivas som:

Scenario A – Ett samhälle med måttlig individualisering och privatisering där den offentliga verksamheten fortfarande tar en stor del av ansvaret för säkerhetsarbetet. I scenariot är utvecklingen mot ett hållbart samhälle framgångsrik med ett välutvecklat internationellt samarbete. Säkerhetsarbetet drivs i scenariot i huvudsak genom offentliga institutioner på såväl nationell som internationell nivå.

Scenario B – Liksom i scenario A är utvecklingen mot ett hållbart samhälle framgångsrik och det internationella samarbetet välutvecklat. Det som skiljer scenarierna åt är att i scenario B har individualiseringstrenden fått större genomslag vilket medför att enskilda personer och företag i den samhällsbeskrivningen tar ett större ansvar för säkerhetsarbetet där samhället träder tillbaka. Den enskilde har utifrån politiskt styrda ramar en större frihet att utforma sin egen säkerhet.

Scenario C – I scenariot beskrivs ett samhälle med en svag hållbar utveckling och med ett förhållandevis utvecklat internationellt samarbete. I beskrivningen har inte heller individualiseringstrenden fått särskilt starkt genomslag. Samhället saknar i scenariot en övergripande strategi för styrning av säkerhetsarbetet, vilket medför en svag hållbar utveckling.

Scenario D – Även det här scenariot beskriver ett samhälle med en svag hållbar utveckling och ett förhållandevis utvecklat internationellt samarbete. I scenario D har dock individualiserings-trenden fått starkt genomslag men till skillnad från scenario B har inte enskilda aktörer lyckats överta ansvarsområden från samhället. I scenariot finns därför en svag regelefterlevnad och fokus för samhällets säkerhetsarbete har flyttats från vardagsolyckor till säkerhetspolitik och terroristbekämpning.

En förskjutning av samhällets utveckling är allvarlig om den sker i riktning mot ett scenario med en måttlig hållbar utveckling. När det däremot gäller förskjutningen mot scenariot med en måttlig individualisering handlar det mer om i vilken takt individualiseringstrenden kommer att utvecklas.

Räddningsverkets bedömning är att det mest sannolika är att samhällsutvecklingen under de kommande årtiondena kommer att präglas av en omfattande individualisering och privatisering. Bedömning görs även att arbetet i riktning mot ett hållbart samhälle blir framgångsrikt, vilket i sin tur förutsätter ett välutvecklat internationellt samarbete. Detta motsvarar scenario B i ovanstående bild.

Samhällsutvecklingen i världen 2020 (scenario B)

Under det tidiga 2000-talet hårdnade konkurrensen om energi och andra strategiska råvaruresurser. Samtidigt som de ömsesidiga beroendena mellan världsdelar, nationernas befolkningar och verksamheter blev allt mer uppenbara. Vi började inse att vi lever i en globaliserad och allt mer sårbar värld med fortsatt potential för terrorism, krigshandlingar, brottslighet och flyktingströmmar – fenomen som direkt eller indirekt kan få konsekvenser för säkerhet och säkerhetsarbete i Sverige.

År 2020 har EU-fördraget utvecklats och omfattar nu nästan alla europeiska stater. Vi kan nu också påstå att internationellt samarbete, genom bland annat olika FN-organ, i hög grad ger nya förutsättningar för såväl fattigdomsbekämpning, miljö- och klimatpolitik som säkerhetspolitik. Det råder i stort sett internationell enighet i frågor som rör mänskliga rättigheter. Våldsbenäigna terrorgrupperingar finns kvar och lokalt ger de problem men rekryteringsbasen har krympt och i jämförelse med situationen vid början av århundradet är terrorism en marginell företeelse. Detta gäller även i Sverige.

I klimatfrågan deltar EU aktivt för utveckling och spridning av såväl energisnål, miljövänlig teknologi som av kunnande för att genomföra klimatanpassningsåtgärder i utvecklingsländerna.

Under den senaste tioårsperioden har översvämningar och värmeböljor gjort att allt fler globala sammanslutningar fokuserar på klimat- och miljöfrågor. Aktiva miljögrupper har erkänts av både FN och EU, vilket medfört att dessa grupper har fått expertstatus. I de dokument som tillkommit efter Kyotoprotokollet och de europeiska klimat- och miljödirektiven anges nu tydliga mål. De är formulerade som ramlagstiftningar som förpliktigar de berörda ländernas regeringar att aktivt engagera medborgare och frivilligorganisationer i diskussioner, för att utforma konkreta handlingsprogram.

Det har nu gått drygt 25 år sedan Internet och andra IT-tillämpningar lanserades på bred front. Utvecklingen har varit explosionsartad med konsekvenser på en rad områden - inte minst för civilsamhället och dess nätverk. Vid 2010-talets slut beräknades att 95 procent av i-ländernas och en snabbt växande andel av u-ländernas vuxna befolkning hade tillgång till det globala nä-

tet. Möjligheten till ökad informationsspridning har också inneburit att demokratiutveckling i ett flertal forna diktaturer har underlättats.

Ett stort antal innovationer har kommit fram genom exempelvis genteknologi och nanoteknik. Sammantaget har mer information och internationella kontakter mellan människor, myndigheter, organisationer och företag liksom helt nya mediciner, vacciner, material och fortsatt god energiförsörjning möjliggjort en både enklare och säkrare vardag. De delar av det globala näringslivet som sett vinstpotentialer i ny miljövänlig och säker teknologi har också medverkat i detta.

Samhällsutvecklingen i Sverige 2020 (Scenario B)

En utveckling mot scenario B medför i Sverige att det nationella perspektivet inom flera områden har ersatts av ett internationellt perspektiv bland annat genom ett utvecklat svenskt arbete i EU och FN. Styrning sker utifrån ett globalt perspektiv, vilket innebär att nationella intressen ibland får stå tillbaka. Regionindelningen har utvecklats inom Sverige, men även över nationsgränserna med en stark koppling till styrningen av EU. Nationellt har samhället definierat en miniminivå för likvärdigt skydd mot olyckor och det finns en tydlig ambition att säkerställa lag och rätt. Likvärdigheten fyller dock en begränsad funktion, EU sätter miniminivån och individen sätter ambitionsnivån i lokalsamhället.

Den enskilde har utifrån politiskt styrda ramar en valfrihet att utforma sin säkerhet. 2020-års svensk är en person med flera identiteter och lojaliteter, vilket är särskilt tydligt för de unga, framväxande generationerna. Den successivt höjda utbildningsnivån, välståndet, den ökande rörligheten och de gränslösa kommunikationerna har skapat individer som både är medvetna om sitt eget värde och som ifrågasätter traditionella auktoriteter. Dessa individer vill vara delaktiga och ha möjlighet att påverka i olika sammanhang och roller som yrkeskvinna/man, förälder, make/maka, hyresgäst och husägare, som turist och resenär eller som fritidskonsument.

Det frivilliga engagemanget utvecklas och samhället präglas av en hög grad av tolerans och förtroende mellan privat och offentlig sektor. Individen förutsätts ta ansvar både för sina egna handlingar och för de stora gemensamma frågorna i samhället som miljö, klimat och resurshushållning. Detta har gynnat kreativiteten, fritt tänkande, experimentlusta och en stor mångfald av både levnadssätt och sätt att utveckla och utforma olika aktiviteter i samhället. En ökad ekoturism innebär ett lyft för flera av landets glesbygdskommuner. Även "livet på landet" motiverat med livsstilsval där ekologi, lokal produktion, småskalighet och överblickbarhet är en stark trend vars bärkraft vilar på ett ökat konsumentintresse för lokalt producerade livsmedel av god kvalitet.

Den ekonomiska tillväxten är mycket god och de flesta har fått det bättre. Samtidigt fortsätter klyftorna i samhället att öka. En viss acceptans finns för de inkomstskillnader och samhällsklyftor som nu är en realitet. Fokus för både samhället och frivilligorganisationers säkerhetsarbete ligger allt mer i att stödja för olyckor utsatta grupper.

Den offentliga sektorn har reducerats betydligt under det senaste decenniet. Omvandlingsstrycket utifrån och medborgarnas minskade behov av att bli "omhändertagna" har bidragit till detta. Statens investeringar och myndigheternas uppgiftsområden har minskat varför fokus för den offentliga sektorn är att fungera som kompetenta beställare och kommunikatörer mot övriga aktörer i samhället. Privata initiativ bidrar till finansieringen av välfärdstjänsterna genom

privata försäkringar, avgifter och donationer. Flera av de traditionella välfärdstjänsterna som skola - vård- omsorg genomförs nu av privata entreprenörer. Många gånger är det frivilligorganisationer som är huvudmän.

I säkerhetsarbetet är EU:s olika direktiv rörande säkerhet, hälsa och miljö en utgångspunkt. Det är dock ytterst ovanligt att svenska staten går utöver dessa ramar och skärper tonen, men exempel på sådana skärpningar finns till följd av genomförda medborgardialoger. Kunskapen om sådana skärpningar sprids snabbt i hela Europa och fungerar både som positiva och avskräckande exempel. Miljöfrågan är i fokus för mål och åtgärder för politiken på både global och nationell nivå. Intresset från näringslivet är stort inom detta område. Tydligt är också att förändrings- och utvecklingsarbetet i första hand genomförs på den kommunala nivån. För att underlätta samverkan ansvarar regionkommunerna för såväl operativ räddningstjänst, sjukvård som polisverksamhet. Räddningstjänsten är en del av det offentliga åtagandet som nu utförs i både privat och offentlig regi. Inom området skydd mot olyckor bedriver privata aktörer utbildning på beställning av staten. Tolerans, mångfald och jämställdhet utgör en värderingsgrund för samhället som också börjar få genomslag i räddningstjänsten.

Även det förebyggande säkerhetsarbetet är ett ansvar för den enskilde vilket följs upp av samhället genom till exempel tillsyn. Kompetensen för såväl förebyggande som operativt säkerhetsarbete utvecklas med utgångspunkt i nya behov. På nätet finns idag ett flertal virtuella nätverk som aktivt bevakar offentliga och privata makthavare. Den höga beställarkompetensen i landets kommuner beror främst på att fungerande former för riskkommunikation och samverkan har utarbetats för planering och genomförande av olika aktiviteter med frivilligorganisationer och virtuella nätverk (communities). Energisystemen utvecklas mot en hållbar och säker miljö med en informell övervakning från enskilda intressenter och nätverk.

När det gäller integritetsfrågor har diskussionen vänt och tidigare decenniernas bekymmer för personnummer och datorernas IP-nummer ses nu som ovidkommande. Utgångspunkten är att vi alla är fria men genom det också öppna för insyn. Istället för att bekymra oss över det använder vi nätverken och dess mötesplatser för informationsutbyte och diskussion. Misstanke om övergrepp följs snabbt upp och skyldiga ställs till svars.

Riskacceptansen i privatlivets sfär är hög såtillvida att det är den enskilde själv som till stor del ansvarar för sitt liv och sina handlingar. Det är ditt eget ansvar att skaffa den kunskap som behövs för att utforma din bostad och för att fylla din fritid med aktiviteter på ett tillräckligt säkert sätt. Totalt sett har antalet olyckor i vardagslivet ökat något, främst till följd av ett ökat antal äldre. Den offentliga verksamheten för en aktiv dialog med medborgarna via nätet genom bland annat deltagande i olika formella och informella nätverk.

Osäkerheter i scenariebeskrivningen

Det beskrivna scenariot ska inte betraktas som en förutsägelse utan utvecklingen kan också ta andra vägar. Mest uppenbart är detta om fullständigt oförutsedda fenomen eller skeenden inträffar. I projektet har vissa osäkerheter identifierats som om de inträffar mer eller mindre kan påverka övergången från dagens samhälle till det som beskrivits i scenariot. Osäkerheterna kan antingen leda bort från en utveckling mot hållbar utveckling, eller indikera en långsammare takt i samhällets individualisering.

Osäkerheter som kan leda bort från en utveckling mot ett hållbart samhälle är i hög grad oroande, varför metoder för tidig identifikation och motverkande strategier bör utvecklas. Utvecklingen inom dessa osäkerhetsområden går i bästa fall att bemästra, men i sämsta fall hotas förutsättningarna för internationellt samarbete och hållbar utveckling.

För att nå en hållbar ekologisk utveckling är det avgörande att utsläppen av växthusgaser begränsas. Klimatförändringen kan emellertid få ett snabbare och mer dramatiskt förlopp än vad vi idag förutser. Om detta inträffar påverkas den ekologiska hållbarheten negativt, samtidigt som de ekonomiska och sociala dimensionerna av hållbarheten utsätts för hårda påfrestningar. Om försöken att etablera konsensus på en högre och handlingsinriktad nivå i klimatfrågan misslyckas, hotas de globala strävandena mot ett hållbart samhälle. Risken ökar för att det internationella säkerhetspolitiska läget kan påverkas.

Om nationella särintressen ges företräde framför gemensamma globala strävandena på den internationella arenan kan den hållbara utvecklingen hotas. Exempel på detta är olika hot och våldshandlingar till följd av terrorism och krig eller överhängande krigshot. Konkurrensen om energi och andra naturresurser kan skapa konflikter både inom och mellan stater. Särskilt tydligt är detta i Afrika och Sydamerika, men det finns också osäkerheter när det gäller hanteringen av Rysslands naturgastillgångar.

Förståelsen i Sverige för internationella frågor och globala problem kan också minska om integrationen av det internationella utbildningsutbudet och arbetsmarknaderna misslyckas.

Om samhällets integrationsarbete misslyckas kan skillnaderna och spänningarna mellan befolkningsgrupper på grund av etnicitet och socioekonomisk status öka. Ökad segregation i bostäder kan uppstå där vissa områden förslummas. Risken för gängbildning, missbruk och kriminalitet ökar. Detta kan även förstärka individualiseringen, kanske som uttryck för "den sista utvägen" – man kan bara lita till sig själv. Det innebär att viktiga delar av den sociala dimensionen av hållbar utveckling kan hotas.

Samhällets infrastrukturer är var och en för sig och betraktade som en helhet mycket komplexa system som är beroende av fungerande interaktion mellan människa, organisation och teknik. Samhällets system för informationsförsörjning är idag det nav som alla dessa välfärds- och säkerhetsgenererande strukturer är beroende av. Ett haveri – oavsett orsak – kan, om det blir långvarigt och omfattande, hota den fortsatta utvecklingen mot ett hållbart samhälle.

Osäkerheter som indikerar en långsammare takt i samhällets individualisering har inte bedömts som lika allvarliga, men kan trots det motivera andra förhållningssätt eller roll- och ansvarsfördelningar mellan samhällets olika aktörer på säkerhetsarenan. Reaktionen mot den pågående individualiseringstrenden kan uppstå bland de framväxande generationerna. Det är en välutbildad, omvärldsorienterad generation som känner ansvar för klimatfrågan och därför kan bli mer intresserade av gemensamma åtaganden. Kraven på styrning över hur samhällets och naturens resurser används kan då komma att öka. Det kan spilla över på samhällsutvecklingen i stort, vilket kan leda till att avreglering och privatisering i största allmänhet kan komma att ifrågasättas.

Diskussion och resultat av dialogen

I avsnittet redovisas översiktligt de områden som varit föremål för diskussion under olika dialogtillfällen i projektet. Dialogen har som tidigare beskrivits genomförts i ett stort antal forum med företrädare från såväl den offentliga verksamheten som företag, organisationer och enskilda personer. Redovisningen gör inte anspråk på att vara heltäckande, men beskriver i stora drag de diskussioner som förts och i vissa fall Räddningsverkets slutsatser angående det fortsatta arbetet. Flera av dessa frågor återkommer i de avslutande resonemangen om utvecklingsområden på sidan 35 och framåt.

Styrning och samordning av säkerhetsarbetet

Ambition och fokus för säkerhetsarbetet ska rimligen styras av de enskilda människornas behov av och efterfrågan på trygghet och säkerhet. Inom en rad områden i det svenska samhället har olika former av övergripande samhällsmål formulerats för att tydliggöra politiska ambitioner. Ett exempel på detta är riksdagens nollvision för dödade och svårt skadade i trafiken.

Användandet av nollvisioner har diskuterats vid ett flertal dialogtillfällen. Vissa anser att nollvisioner flyttar ansvaret från den enskilde till samhället och att det är mindre lämpligt att formulera mål som är omöjliga att uppnå om de ses som konkreta mål. Vidare anser några att det viktiga är att acceptera resonemangen bakom nollvisioner, det vill säga det faktum att olyckor inträffar. Först då kan de skadereducerande åtgärder identifieras som behöver genomföras. Av detta följer att nollvisioner inte ska ses som mål, utan som etiska ställningstaganden för olika aktörers säkerhetsarbete.

Styrningen av säkerhetsarbetet på kommunal nivå har diskuterats ingående i dialogen och då framför allt hur ett ökat politiskt engagemang kan skapas för dessa frågor. Att på olika sätt skapa och acceptera en tydlig rollfördelning mellan politiker och tjänstemän bedöms som avgörande för att ge trovärdighet i det kommunala säkerhetsarbetet.

Hur Räddningsverket och andra statliga myndigheter kommunicerar med kommunerna i frågor rörande trygghet och säkerhet, upplevs också ha en avgörande inverkan på hur frågorna hanteras och var i den kommunala organisationen ansvaret läggs. Ett påpekande i dialogen är att en stor del av Räddningsverkets kommunikation sker direkt med räddningschef eller den förvaltning som driver det operativa räddningstjänstuppdraget. Det är dock en allmän uppfattning att förståelsen och möjligheterna till breda lösningar skulle ökas om frågorna initierades centralt i kommunen. Räddningsverket kommer att utvärdera närmare hur kommunikationen mellan verket och kommunerna kan förändras på ett sådant sätt att ett tvärsektoriellt synsätt på säkerhetsarbetet i kommunerna förstärks.

Vid andra dialoger har också politiska företrädare betonat vikten av att själva föra upp frågor kring det kommunala säkerhetsarbetet på den politiska dagordningen. De menar att först när politiker själva initierar en diskussion om säkerhetsarbetet i olika kommunpolitiska forum kommer det att fattas inriktningsbeslut med ett helhetsperspektiv.

En synpunkt i sammanhanget är att kostnads-nyttoanalyser ger en del av beslutsunderlaget för de nödvändiga politiska prioriteringarna. Kostnads-nyttoanalyser förespråkas av många som en möjlig metod för att identifiera relevanta åtgärder. I dialogen har kostnads-nyttoanalyserna också kritiserats då nyttoeffekten beräknas utifrån ett övergripande samhällsperspektiv. En åtgärd som bedöms effektiv i en sådan analys kan innebära ökade kostnader för en aktör och generera minskade kostnader för en annan. På lokal nivå innebär detta en risk för att åtgärden inte genomförs.

Den fragmenterade lagstiftningen inom området har belysts vid flera dialogtillfällen. I samband med det har också behovet av en samordning av lagstiftningen inom området i form av en "säkerhetsbalk" diskuterats. Den sektorsindelade myndighetsstrukturen har också setts som en orsak till otydliga ansvarsförhållandena mellan myndigheter. Särskilt påtaglig blir det för den enskilde individen eller företagaren som saknar kunskap om hela lagstiftningsområdet och bara ska uppfylla de minimikrav som finns. För att förtydliga den enskildes ansvar måste myndigheterna utöka sin samverkan som i förlängningen gör det möjligt för den enskilde att säkerställa sin egen trygghet och uppfylla samhällets krav. Ett sätt att nå en sådan helhetssyn kan vara att skapa en samordnad lagstiftning eller en förändrad myndighetsstruktur. Räddningsverket avser på ett tydligare sätt driva samordningsfrågan i relationerna med andra myndigheter.

Strukturen på lagstiftningen inom området bidrar till att det finns områden där samhällets skydd kan bli lägre än det som lagstiftaren har avsett. Ett exempel är att byggherren enligt bygglagstiftningen vid nyproduktion får tillgodoräkna sig närheten till en insatsstyrka från den kommunala räddningstjänsten. Det finns dock inte reglerat hur ansvarsförhållandet ser ut mellan byggherre, fastighetsägare och byggnadsnämnd i de fall där den politiska nivån beslutar att flytta eller avveckla den aktuella styrkan.

I allt högre grad kommer också säkerhetsarbetet att genomföras och styras inom ramen för EU-arbetet. Detta ger ett minskat nationellt rörelseutrymme samtidigt som det ställer krav på de svenska myndigheterna att förbättra sin omvärldsbevakning och analys av utvecklingstrender. En mindre offentlig verksamhet till följd av bland annat individualiseringstrenden ger ökad statlig kontroll i form av exempelvis utökad tillsynsverksamhet.

Frågan om regeringens nuvarande departementsindelning är optimal för ett samlat säkerhetsarbete har diskuterats vid några dialogtillfällen. Bland annat föreslogs vid ett hearingtillfälle inrättande av ett Inrikesdepartement som kan ta det övergripande ansvaret för svensk inre säkerhet.

Mål- och resultatstyrning

Införandet av lagen om skydd mot olyckor (LSO) utgick från en förändrad syn på säkerhetsarbetet. Även om LSO i sin striktaste tolkning är ganska smal och endast behandlar olyckor som kan föranleda räddningsinsatser framgår det tydligt av förarbetena att intentionerna är mycket bredare och att lagstiftaren vill se att kommunerna samordnar säkerhetsarbetet i den egna

kommunen. Lagen innebar en förändring från detaljstyrning till målstyrning där politiska ambitioner och riskerna för olyckor blir styrande.

Den nuvarande situationen inom säkerhetsområdet har vissa likheter med den inom miljöarbetet innan införandet av miljöbalken då ansvaret var splittrat mellan många olika aktörer och lagstiftningar. För att ytterligare samordna de olika aktörerna och lagstiftningarna beslutade Riksdagen 1999 om femton övergripande miljö kvalitetsmål. Senare har beslut fattats om ytterligare ett övergripande mål och dessutom 72 delmål, vilka är mer tydliga och uppföljningsbara. För varje övergripande mål har också en ansvarig central myndighet utsetts. På motsvarande sätt finns också elva nationella mål för folkhälsoarbetet. Under dialogen har vid flera tillfällen betonats vikten av en samlad målstyrning av säkerhetsarbetet.

Under dialogen har också flera påtalat att det ur ett kommunalt perspektiv finns nära samband mellan kriser, olyckor och avsiktliga skador som självmord och våld, varför dessa frågor lämpligen kan hanteras samlat. Att integrera säkerhets- och trygghetsfrågorna kan också medföra att området får ett större politiskt genomslag.

Räddningsverket menar att en möjlig utveckling inom området skydd mot olyckor skulle kunna vara att i likhet med miljöområdet och folkhälsoområdet formulera ett antal övergripande mål på nationell nivå. Ett sådant övergripande mål skulle kunna vara "Säker boendemiljö" för vilket Boverket skulle kunna vara ansvarig. Tillsammans med övriga berörda aktörer kan ett antal uppföljningsbara delmål formuleras som alla pekar mot samma huvudmål. Delmål i ovanstående exempel skulle kunna vara "fungerande brandvarnare" eller "låg risk för inbrott". Målformuleringarna kan också inkludera de faktorer som ofta beskrivs som olyckornas grundorsaker eller bestämningsfaktorer – alkohol, narkotika och socioekonomiska faktorer.

Uppföljning av delmålen kan därefter ske på såväl lokal, regional som central nivå. Dels genom att följa upp tillståndet med utgångspunkt i de målsättningar som har beslutats och dels genom så kallade öppna jämförelser mellan kommuner.

Räddningsverket anser att genom att basera säkerhetsarbetet på nationellt beslutade mål skulle öka stringensen och effektiviteten av samhällets säkerhetsarbete. Erfarenheterna från miljömålsarbetet har visat att arbetssättet uppskattas av kommunala företrädare. Ett motsvarande system inom området skydd mot olyckor skulle göra det möjligt för den nationella nivån att följa upp hur skyddet utvecklas i samhället och eventuellt sätta in riktade åtgärder på vissa områden.

Likvärdigt skydd och den enskildes ansvar

I det svenska språket används begrepp som säkerhet och trygghet ibland som synonymer och ibland som helt skilda begrepp. I dialogen har det konstaterats att begreppet trygghet uppfattas som en subjektiv beskrivning som är väldigt nära knuten till den enskilde individens egna erfarenheter. Begreppet säkerhet beskrivs däremot som en mer objektiv och allmängiltig bedömning av hur de reella risker som finns i samhället hanteras.

I många fall är det den individuella upplevelsen av trygghet som får genomslag i den allmänna debatten och som påverkar de vardagliga val vi som individer gör. Skillnaden mellan vad som verkligen är farligt och vad vi är rädda för är i många fall uppenbar, men för den enskilde indivi-

den är det ofta bristen på upplevd trygghet, oavsett om den baseras på en korrekt bedömning eller inte, som påverkar individens vardag och välbefinnande. Det är också tydligt att vi på individnivå är villiga att ta mycket stora risker så länge det bygger på egna val eller innebär betydande personliga fördelar.

Ur ett övergripande samhällsperspektiv är även den kollektivt upplevda tryggheten mycket viktig. Samhällets förmåga att skapa en situation där medborgarna upplever en stabilitet och trygghet i form av avsaknaden av hot mot den egna personen eller närstående, är en tydlig måttstock på samhällets funktionalitet och ytterst grunden för ett demokratiskt samhälle.

Hur väl individen kan tillgodogöra sig information från olika källor som blir allt mer varierande, processa informationen, och sedan göra en individuell bedömning av vilken fara detta innebär, kommer troligen att vara avgörande i framtiden. Den individuella förmågan att själv värdera information och agera utifrån detta, ligger helt i linje med de megatrender som pekar mot en allt mer individualiserad tillvaro. Konsekvensen kan bli att de grupper som inte har den förmågan eller inte kan tillgodogöra sig information på ett bra sätt, blir utsatta för risker i en oacceptabel omfattning.

"Den enskilde" används som begrepp i lagen om skydd mot olyckor och då avses såväl den enskilde individen som en juridisk person. I dialogen har det dock påpekats att begreppet är svårt att hantera då "den enskilde" är en mycket heterogen grupp där behov av stöd och den egna förmågan varierar.

Information som stöd för att människor ska kunna ta sitt eget ansvar har i dialogen varit en ständigt återkommande punkt. Den allmänna synpunkten som har framförts är att samhället primärt är ansvarigt för att begränsa de risker som den enskilde själv inte kan påverka. Exempel på detta kan vara att tillräcklig riskhänsyn tas vid samhällsplanering. I ett samhälle med allt högre grad av individualisering anser också många att det är samhällets uppgift att tillhandahålla information om vad som är farligt och om vad enskilda kan göra för att begränsa dessa risker. Det är också en tydlig uppfattning att samhället anses ha ett särskilt ansvar för att stödja och också i vissa fall skydda, de individer som inte själva har förmågan att tillgodogöra sig information eller åtgärda brister i sitt eget skydd. I det sammanhanget har också diskussionen aktualiserats om hur informationsformer och budskap kan utvecklas för att nå för olyckor särskilt utsatta grupper. Bland annat har exempel getts på hur barn eller personer med annan etnisk bakgrund kan göras delaktiga i säkerhetsarbetet i kommunerna.

Räddningsverket avser att anpassa sin verksamhet så att verkets kommunikation till olika typer av medborgargrupper, tydligare tar utgångspunkt i olika individers behov.

Den enskildes engagemang kan också tas tillvara genom frivilligt arbete. I ett europeiskt perspektiv har dock Sverige ett lägre engagemang från frivilliga inom området säkerhet och trygghet. Ett flertal dialogparter har påtalat att samverkan mellan det offentliga och frivilliga markant måste utvecklas och förbättras. Engagemanget hos frivilliga förändras också relativt snabbt. Idag kan ett stort engagemang i konkreta, händelsebaserade sakfrågor noteras. Till exempel har ett flertal antivåldskampanjer initierats och drivits av ungdomsgrupper via Internet efter särskilt uppmärksammade händelser. Den typen av engagemang måste samhället anpassas till för att kunna ta till vara. Räddningsverkets bedömning är därför att ett utökat och förändrat engagemang från frivilligorganisationer och enskilda individer kommer att prägla framtidens säkerhetsarbete och avser att ge det stöd som olika aktörer då förväntas efterfråga.

De senaste åren har statens agerande vid händelser som Tsunamin och evakueringen från Libanon visat att medborgarnas förväntningar på snabb och konkret hjälp från staten är höga, oavsett var i världen de befinner sig och oavsett vilket eget ansvar som de har tagit. Just det här problemet har också identifierats och är för närvarande föremål för en parlamentarisk utredning där ansvarsförhållanden ska förtydligas.

Vid samtal i fokusgrupperna ställdes frågan på sin spets. Flera av deltagarna undrade om det är rimligt att alla i alla situationer ska känna sig trygga: skapar trygghet aningslöshet och oförsiktighet? Fokusgruppsdeltagarna var dock inte eniga. Några hävdade med bestämdhet att man ska sträva mot trygghet för medborgarna – medborgaren ska veta att kläderna och produkterna är säkra, och ska inte behöva utsättas för risker. Andra menar att ett visst mått av osäkerhet skapar trygghet under förutsättning att man förstår att det finns en risk.

”Likvärdig utifrån lokala förhållanden” är ett begrepp som används inom ett flertal lagstiftningar inom det kommunala ansvarsområdet. Målformuleringen är svår att konkretisera på den kommunala nivån. I Ansvarsutredningens slutbetänkande föreslås en konkretisering av likvärdighetsbegreppet som utgår från att samtliga medborgare i en kommun garanteras en likvärdig hantering och bedömning, men att resultaten på skyddet kan variera med hänsyn till politiska prioriteringar. Synsättet bygger dock på att det på nationell nivå finns metoder och verktyg som säkerställer en likvärdig bedömning och hantering på lokal nivå.

Sammantaget anser Räddningsverket att en kontinuerlig och fördjupad diskussion måste föras kring den enskilde respektive samhällets ansvar. Räddningsverket menar vidare att det likvärdiga skyddet mot olyckor måste stödjas av nationella metoder för bedömning och utvärdering av lokala verksamheter.

Klimatförändringarna och det framtida säkerhetsarbetet

Frågan om klimatförändringen har inte varit föremål för någon omfattande dialog i denna studie. Under föregående år har frågan analyserats för varje enskilt samhällssystem för sig i Klimat- och sårbarhetsutredningen, som lämnade ett delbetänkande i november 2006 och slutbetänkande i oktober 2007. Därför bygger de diskussioner som förts och de slutsatser som dras i projektet till stor del på utredningens betänkanden. Av dessa framgår att den globala uppvärmningen har gått nästan dubbelt så snabbt de senaste 50 åren jämfört med hela 100-årsperioden och att det är mycket sannolikt att detta till största delen är orsakat av mänskliga aktiviteter. Den globala uppvärmningen kommer sannolikt också att fortsätta öka.

De resultat som redovisas i Klimat- och sårbarhetsutredningen visar sammantaget att Sverige kommer att påverkas kraftigt av klimatförändringarna. En konsekvens av detta blir att vinterklimatet i stora delar av Sverige kommer att likna det som idag finns i norra Frankrike. Nederbörden ökar i större delen av landet, havsnivåerna höjs och antalet översvämningar kommer att öka. Samtidigt blir klimatet under somrarna varmare och torrare.

Perioder med höga temperaturer blir vanligare och de högsta temperaturerna högre än idag, vilket kan leda till fler dödsfall. Vid extrem värme är det framförallt äldre personer som är mer utsatta, men även personer med hjärt- och kärlsjukdomar, lungsjukdomar eller en försämrad njurfunktion. Framtida värmeböljor kan därför bli ett betydande problem som kräver motåtgärder.

Klimatförändringarna förväntas också ge positiva effekter på vissa områden som ökad skogs- och vattenkraftproduktion, minskat uppvärmningsbehov och förbättrade förutsättningar för turistnäringen.

Ett förändrat klimat kommer att kräva en långtgående anpassning av samhället på ett stort antal områden. Den sammanlagda kostnaden för åtgärder blir därför betydande. En stor del av dessa åtgärder kommer dock att spridas ut över en lång tid och kan genomföras successivt inom olika områden i takt med nyinvesteringar, upprustning, utbyggnader eller revidering av standarder. Samhällsekoniskt är det dock lönsamt att vidta anpassningsåtgärderna eftersom kostnaden för dessa är betydligt lägre än kostnaden för skadorna.

Ansvarsfrågor och integrering av klimatanpassning inom olika sektorer är viktiga steg för att utsatta områden ska anpassas till ett förändrat klimat. I slutbetänkandet från Klimat- och sårbarhetsutredningen har olika myndigheters roller och uppdrag tydliggjorts. En förutsättning för att kunna anpassa samhället till klimatförändringarna är internationellt samarbete inom bland annat EU. Hösten 2009 har Sverige ordförandeskapet inom EU, med möjlighet att föra upp klimatfrågan på dagordningen. Även inom FN har tydligt slagits fast att det måste bli större politiskt fokus som resulterar i faktiska åtgärder inom området. Hyogo Framework for Action, FN:s handlingsprogram för frågorna sätter fokus på just detta.

EU har antagit ett ramdirektiv för vatten, som i svensk lagstiftning implementerats genom Miljöbalken. Detta och EU:s översvämningsdirektiv kommer att påverka utformningen av det framtida säkerhetsarbetet i vattenfrågor. Ytterligare direktiv kan bli aktuella till exempel för markskydd, torka och skogsbrand.

I Klimat- och sårbarhetsutredningen föreslås länsstyrelserna få en central roll i anpassningen till klimatförändringar och för att samordna arbetet mellan kommuner, näringsliv och regionala sektorsmyndigheter. Regionala analyser bör utföras i länen som underlag för planering och utredningen föreslår därför att en särskild klimatanpassningsdelegation inrättas i varje län. I arbetet ingår också att initiera bildandet av och stödja arbetet i älvgrupper.

Under dialogen har bland annat frågan om dammsäkerhet tagits upp. Många dammar är gamla och kan vara feldimensionerade med tanke på kommande klimatförändringar. Dessutom är ägarförhållandena till mindre dammar många gånger oklara.

Klimat- och sårbarhetsutredningen konstaterar att ökad hänsyn behöver tas till klimatförändringarna i översikts- och detaljplanering liksom vid planering av infrastruktur. Därför bedöms länsstyrelserna ha en viktig roll i det fortsatta arbetet med granskning av kommunernas planer samt vid prövningsförfarandet. Kommunernas skyldighet att ta hänsyn till risker för översvämnings- ras och skred i den fysiska planeringen föreslås också bli tydligare i lagstiftningen. Preskriptionstiden för kommunernas skadeståndsplikt föreslås öka från 10 till 20 år.

Kommunen har en central roll som ansvarig för samhällsplanering, för hantering av olyckor och kriser samt som huvudman för viktiga delar av den tekniska försörjningen. Genomförandet av anpassningsåtgärder ligger till stor del på kommunerna. Det gäller bland annat förebyggande skydd mot översvämnings- ras, skred och erosion. För att kunna genomföra åtgärder krävs att både politiker och tjänstemän har tillgång till tillräcklig information om och förståelse för klimatförändringarna. Samordningen mellan olika delar av den kommunala verksamheten bör förbättra

ras. De nya krav som klimatförändringarna ställer på utformning av de tekniska systemen bör beaktas tidigt i planeringsprocessen.

Klimat- och sårbarhetsutredningen föreslår ett nytt anslag för stora investeringar för att förebygga naturolyckor. Anslaget kan till exempel användas för att öka avtappningskapaciteten för Väner och Mälaren eller för invallningar av hela städer. Åtgärderna finansieras gemensamt av staten och de aktörer som drar nytta av åtgärderna, såsom kommuner och företag.

Kunskapen om hur olika delar av samhället påverkas av klimatförändringen kommer successivt att öka. Kunskap är avgörande för hur samhället kan anpassas till en klimatförändring och det är viktigt att kunskapen når ut till dem som behöver den. Speciellt viktigt är det att den når ut till beslutsfattarna. Klimat- och sårbarhetsutredningen föreslår att ett förtydligt ansvar för klimatanpassning ska införas i instruktionen för centrala myndigheter och länsstyrelser. I ett sådant ansvar bör också ingå att informera i frågan.

Arbetet kring att begränsa klimatförändringen och att anpassa samhället till ett förändrat klimat har precis inletts. Frågan är högaktuell, vilket bidrar till att forskningen ges ökade resurser och med det ges samhället också ökad kunskap och bättre beslutsunderlag för att vidta förebyggande- och skadeavhjälpande åtgärder.

Räddningsverkets avser i det fortsatta arbetet att ha ett ökat fokus på anpassningsåtgärder och höjd beredskap både när det gäller risker för extremhändelser och för successiva klimatförändringar. I samverkan med andra nationella och internationella aktörer behöver då forskning, ny kunskap och erfarenheter kring effekterna av ett förändrat klimat tas tillvara. Vidare behöver de svenska myndigheterna bli mer delaktiga i det internationella arbetet för att kunna påverka regelverk och beslut. För Räddningsverket består också framtida uppgifter av att fortsatt verka för förebyggande åtgärder, att hänsyn tas till naturrisker i samhällsplaneringen, beredskap att hantera naturolyckor, varningssystem, utbildning och anpassningsstrategier på lokal, regional och nationell nivå.

Nya former för kommunernas arbete

Ett ökat ansvar för den enskilde att själv hantera sin säkerhet, behöver enligt flera dialogparter balanseras av en ökad tillsyn från samhällets sida för att på så sätt garantera en lägsta nivå på skyddet i samhället. Samhällets tillsyn bör också samordnas mellan olika samhällsinstanser på ett bättre sätt än idag. Tillsynsutredningens förslag som det framgår idag är att det inte kommer att bli någon Tillsynslag utan regler för tillsyn ska även i fortsättningen finnas i för varje samhällssektor specifik lagstiftning. Tillsynen ska fortsätta utvecklas för att bli tydligare och effektivare och avgränsningen mot information och rådgivning behöver bli tydligare än vad fallet är idag. Kommunernas tillsyn ska kunna anpassas efter lokala förhållanden, men vara likvärdig över hela landet. Räddningsverket erfar att regeringen under våren 2008 för Riksdagen kommer att redovisa grundläggande och tydliga principer för tillsyn som utgångspunkt för det fortsatta arbetet med att förstärka tillsynen. Eftersom tillsynen för olika lagstiftningar ser olika ut ser Räddningsverket positivt på den utveckling som föreslås med anledning av Tillsynsutredningen.

I dialogen har vid flera tillfällen organisationen av den kommunala räddningstjänsten diskuterats. Det har då blivit tydligt att en avgörande framgångsfaktor kommer att vara möjligheten för kommunerna att bedriva den verksamhet som idag beskrivs som kommunal räddningstjänst på ett antal olika sätt. Hur verksamheten organiseras måste primärt utgå ifrån vilka förutsättningar som finns i den aktuella kommunen. Redan idag finns det former för att organisera arbetet på olika sätt, men det kan i framtiden också finnas behov av att ge utrymme för att delar av eller hela verksamheten utförs på entreprenad. Det kommunala ansvaret blir då ett övergripande ansvar som beställare och kvalitetssäkrare, men där det kan finnas andra än kommunala utförare. De delar av verksamheten som handlar om ren myndighetsutövning bör hanteras av kommunalt anställd personal även om det redan idag finns undantag till exempel inom sotningsområdet. En ökad samverkan mellan offentliga, frivilliga och privata aktörer är en genomgående trend inom det kommunala ansvarsområdet. Diskussioner har också förts om hur kommunernas räddningstjänstorganisationer kan utvecklas när det gäller jämställdhet och mångfald, till att bättre representera och spegla samhället i övrigt.

Jämställdhet och mångfald

Personal i kommunal räddningstjänst är en mycket likformig grupp, såväl avseende kön som etnisk bakgrund. Även när det gäller olika värdegrundsfrågor visar ett antal undersökningar att värderingarna är mycket lika inom gruppen. I kommunens övriga ansvarsområden har däremot en personalstruktur som speglar samhället i övrigt länge setts som en självklarhet och en överlevnadsfråga för att bedriva en god kommunal service.

Räddningsverkets uppföljning visar att antalet kvinnliga brandmän ökar. Förändringen går dessvärre mycket långsamt och från ett mycket litet antal har de heltidsanställda kvinnliga brandmännen på tio år ökat till 49. Idag är knappt en procent heltidsanställda och drygt två procent deltidsanställda kvinnor vilket är långt från en representativ könsfördelning.

Av dialogen framgår att ledningen för att skapa legitimitet åt arbetet med jämställdhets- och mångfaldsfrågor måste vara enig om hur och varför arbetet ska bedrivas. Dessa förändringsprocesser kan planeras och styras mot särskilda mål även om det är svårt att helt förutspå resultatet. Det är relativt enkelt att räkna antal kvinnor och män i organisationen, jämföra löner och fördelning av arbetsuppgifter. Andra åtgärder såsom ändrade attityder och beteenden sker successivt och är svårare att redovisa.

Räddningsverket anser att kommunernas räddningstjänstorganisationer måste ha medarbetare som representerar och speglar hela samhället. Det är särskilt viktigt att den offentliga sektorn står för en för befolkningen representativ sammansättning av medarbetare för att lösa uppgiften i hela samhällets tjänst. Ökad jämställdhet bidrar också till att öka rekryteringsbasen och till att bättre anpassa räddningstjänsten till de kompetensbehov som kommer att ställas i framtiden. Inte minst har jämställdhet och mångfald en tydlig juridisk utgångspunkt i jämställdhetslagen och lagen om förbud mot diskriminering.

Tydlig rollfördelning och en utvecklad beställarfunktion

Dagens styrning av den kommunala räddningstjänsten har enligt vad som framförts i dialogen tydliga brister. Förtroendevaldas möjligheter att styra en teknisk och regelstyrd verksamhet som

räddningstjänst anses begränsad. Den politiska styrningen av verksamheten behöver därför öka. För att åstadkomma det behöver rollfördelningen mellan politiker och tjänstemän bli tydligare och bygga på ömsesidigt förtroende. Vidare behöver olika verktyg och faktaunderlag utvecklas för att underlätta den politiska styrningen i kommunerna.

Något som möjligen skulle kunna förändra detta är en utvecklad beställarkompetens i kombination med ett ökat politiskt intresse för frågorna. En förändrad beställarkompetens skulle kunna stödjas av ett fungerande system för utvärdering och uppföljning och tar tydligt sin utgångspunkt i de politiska ambitioner som finns i kommunen. Detta kommer troligtvis att leda till en diskussion om mer differentierade driftsformer av verksamheten på samma sätt som skett inom andra kommunala ansvarsområden.

Av diskussionerna i dialogen kan slutsatsen dras att en beställare måste vara tydlig i formuleringen av uppdraget och sätta tydliga och uppföljningsbara mål för verksamheten. Detta kräver i sin tur fakta om vilken effekt olika åtgärder får för skyddet samtidigt som det kräver förmåga att beskriva räddningstjänst i kvantifierbara termer. Utvärdering och uppföljning blir viktiga verktyg i kvalitetssäkringen och kontrollen av att levererad tjänst uppfyller de krav som ställts vid beställningen. Allt detta kräver hög kompetens och ett förtroendefullt samarbete mellan politiker och tjänstemän. Jämfört med idag skulle beställarrollen därmed behöva utvecklas ytterligare.

Räddningsverket menar att en fungerande beställarfunktion i kommunerna är avgörande för att förändra och anpassa verksamheten till de krav som medborgarna ställer på skydd och säkerhet. Räddningsverket kommer därför att stödja kommunerna i deras utveckling för att genomföra relevanta beställningar av förebyggande åtgärder och av räddningstjänst.

Oavsett behoven och möjligheterna till ökad förmåga att styra räddningstjänstuppdraget har i dialogen identifierats två olika alternativ för utveckling av organisationen för kommunernas uppgifter enligt lagen om skydd mot olyckor. Dessa två alternativ utgår från ett traditionellt synsätt för kommunen att organisera sin räddningstjänst och vi menar att detta i huvudsak kommer att vara gällande fram till 2020. Samtidigt som Räddningsverket vill betona att det finns ett stort behov att stärka möjligheterna att inrikta och styra arbetet med kommunens säkerhetsarbete vad gäller att såväl förhindra olyckor som att skapa en effektiv operativ insatsförmåga.

Alternativen bygger i det ena fallet på en integrering av räddningstjänsten i kommunens övriga verksamhet för att stärka det förebyggande arbetet och det andra alternativet bygger på ökad samverkan med andra kommuner för att skapa stordriftsfördelar och att effektivisera den operativa delen av räddningstjänsten. Den genomförda dialogen har dock visat på svårigheter att kombinera de båda alternativen i en och samma organisation utan att tappa de specifika fördelarna med respektive utvecklingsspår.

Samverkan integrerat inom den egna kommunen

En av utvecklingstrenderna som har identifierats under dialogen är att de kommunala räddningstjänstorganisationerna tar ett större ansvar även för andra frågor än de som rör LSO och fungerar som "motor" i det övergripande säkerhetsarbetet i kommunen. Arbetssättet ställer stora krav på närhet och deltagande i övriga kommunala förvaltningars arbete, förståelse för frågornas tvärsektoriella natur och engagemang i samtliga kommunala förvaltningar.

Även befintliga samarbeten mellan kommunala förvaltningar och myndigheter bör tas tillvara. En kommun med en uttalad integrering i det förebyggande arbetet har också goda förutsättningar att åstadkomma en genomarbetad riskanalys, liksom att integrera exempelvis krishantering och brottsförebyggande verksamhet.

Många har påtalat att en stor fördel med en ökad samverkan är att de olika kompetenser som finns i kommunen kan engageras mer än vad som görs idag. Det finns till exempel tydliga kopplingar mellan LSO och miljöbalken. Andra kompetenser som kan tas tillvara bättre i det olycksförebyggande arbetet finns exempelvis inom juridik, plan- och byggprocessen och teknisk förvaltning.

Av diskussionerna i dialogen framstår det också som om dagens räddningstjänstorganisationer generellt sett är sämre än andra kommunala förvaltningar på att arbeta med övergripande kommunala frågor som jämställdhet, mångfald, administrativa system som styrkort samt mål och måluppföljning. Ett kommunövergripande arbetssätt med gemensamt ledningssystem och nomenklatur har uppenbara fördelar. Inte minst för att ge beslutsfattare bättre underlag. En gemensam uppföljning mellan olika förvaltningar är nödvändig för ett integrerat arbete.

En fråga som bör beaktas i en integrerad organisation är hur tillsynen organiseras. Förutom ren tillsyn består det förebyggande arbetet enligt LSO och lagen om brandfarliga och explosiva varor (LBE) också av rådgivning och information. Organisationens utformning bör säkerställa att tillsynsuppgiften och det rådgivande arbetet skiljs åt.

I dialogfasen har just det förebyggande området identifierats som det som är enklast att tydligt integrera i kommunen. Även om den kommunala räddningstjänsten idag i många fall ses som den drivande motorn i arbetet bör varje kommun utifrån sina förutsättningar bedöma vilka utförare och vilken organisationsform som är mest lämplig.

Räddningsverket menar att det är angeläget att den kommunala nivån identifierar och beskriver vilka processer som finns och vilka som behöver utvecklas för att skapa ett tvärsektorieellt säkerhetsarbete. Räddningsverket ser det som sin uppgift att stödja kommunerna i ett sådant arbete.

Samverkan med andra kommuner

En annan utvecklingstrend är att allt fler kommuner söker efter stordriftsfördelar genom att utöka sin samverkan med andra kommuner i form av kommunalförbund, gemensamma nämnder eller utökade samverkansavtal. Fokus för denna utveckling har framförallt varit att effektivisera den operativa verksamheten, öka kompetensen och förbättra rekryteringsmöjligheterna. Andra verksamheter liknande kommunal räddningstjänst som till exempel polisiär verksamhet och akutsjukvård organiseras redan idag på regional nivå. Inom räddningstjänsten visar ökningen av antalet kommunalförbund också på att det finns en politisk vilja i många kommuner att skapa en större samverkan inom området.

I dialogfasen har den operativa räddningstjänsten identifierats som det området som det finns störst fördelar med att hantera i större organisationer. I enlighet med tidigare stycken bör utföraren även i en större region kunna vara någon annan än en kommunal organisation.

Räddningsverket ser positivt på en ökad samverkan såväl inom som mellan kommuner. I ett framtidsperspektiv kan kompetens breddas inom det skadeavhjälpande området till att omfatta vissa akutsjukvårdsåtgärder, enklare polisiära uppdrag och tekniska serviceuppdrag. I förlängningen ser Räddningsverket också att operativ räddningstjänst kan bedrivas under annan huvudman eller på entreprenad.

Det ökade kravet på samhällets insatser vid komplexa eller omfattande räddningsinsatser kommer oavsett driftsform att ställa krav på en ökad samverkan mellan kommuner och på att planering och organisering sker utifrån ett regionalt perspektiv.

Utvecklingsområden

Området skydd mot olyckor påverkas påtagligt av trender som ökad globalisering och ökad individualisering samt av den demografiska utvecklingen. Stora utmaningar för det fortsatta säkerhetsarbetet är hur väl konsekvenserna av klimätförändringen kan förebyggas och hur förmågan kan förbättras att hantera hela perspektivet från vardagsolyckan till stora olyckor och kriser. Likaså är det en stor utmaning för individen att ta till sig och förstå det utökade ansvar som följer av individualiseringstrenden.

Det kan konstateras att det blir alltmer väsentligt att utveckla kommunikationen mellan de olika aktörerna i säkerhetsarbetet. Dialogen som kommunikationsform måste i allt högre grad prägla samarbetet mellan myndigheter, kommuner, företag, organisationer och enskilda. En utveckling mot ökad individualisering och en minskad offentlig förvaltning innebär i sin tur att samhället måste utveckla förmågan att kommunicera riskbudskap och åtgärder. Kommunikationen behöver också anpassas till nya målgrupper som till exempel nya former av frivilligorganisationer som i framtiden kan komma att ta över ansvar för olika verksamheter som idag bedrivs i offentlig regi.

De beskrivna samhällsförändringarna medför sannolikt också en förändrad ansvarsfördelning mellan enskilda personer och företag och den offentliga verksamheten. En utmaning ligger i att beskriva processer för säkerhetsarbetet på olika nivåer i samhället. Genom processerna kan ansvarsfördelning mellan offentliga och privata aktörer tydliggöras liksom de olika aktörernas roller. Kommunerna kan också komma att behöva utveckla sin beställarkompetens för att kunna ge uppdrag till såväl privata som offentliga utförare av säkerhetsarbete.

Utmaningarna för framtiden består både i att motverka faktorer som ökar vardagsolyckorna och att skapa förmåga att kunna hantera potentiellt ökande risker för stora olyckor och kriser. Kunskaper om frekventa olyckor kan även vara värdefulla för att kunna hantera större händelser. Ökande resurser för säkerhetsarbetet kan inte förväntas i framtiden. Att sätta tydliga nationella mål och att utveckla effektivare arbetsformer för säkerhetsarbetet utgör framgångsfaktorer. Utmaningarna kräver fortsatt forskning, utveckling och utbildning.

Ovanstående utmaningar till följd av de utvecklingstrender och det scenario för samhällets utveckling som redovisats tidigare i rapporten leder till att strategier behöver utvecklas för att långsiktigt anpassa säkerhetsarbetet till utvecklingen från dagens samhälle mot den sannolika utvecklingen på 10 – 15 års sikt. Nedan följer de tolv viktigaste utvecklingsområdena som identifierats inom ramen för projektet. Områdena är delvis överlappande.

Möt klimatförändringarna med förebyggande och förberedande arbete

Utmaningen att skapa ett robust samhälle och anpassa det till ett framtida klimat är ett global fråga som kräver insatser på internationell, nationell, regional och lokal nivå. En utvidgad dialog och samarbete mellan olika discipliner är nödvändig för att få en samlad bild av klimatförändringarnas påverkan och vilka åtgärder som krävs för anpassning inom olika samhällssektorer. Detta arbete utförs genom att på ett systematiskt sätt kartlägga, analysera, åtgärda och göra uppföljningar. För att nå resultat krävs såväl nationella som kommunala politiska inriktningar och beslut för att genomföra förebyggande och skadebegränsande åtgärder och för strategier för anpassning av samhället till ett förändrat klimat.

Strategier behöver utvecklas för en gemensam syn på de förebyggande åtgärder som behöver vidtas. Ett forum för detta är det arbete med en nationell plattform som har inletts.

Ansvarsprincipen utvecklas och skärps med krav på samverkan mellan myndigheter och de som berörs av olika frågor. Samtidigt omfattas kommuner, länsstyrelser och regeringen av ett områdesansvar för förebyggande och förberedande arbete. Den enskilde kommer till stor del att få ta ansvaret för anpassningsåtgärder. En del i detta är sannolikt att försäkringslösningarna kommer att förändras mot system med större egenansvar genom bland annat differentierade premier och nya försäkringsformer.

I samhällsplaneringen måste ett långsiktigt perspektiv tillämpas eftersom de investeringar som görs i bebyggelse och infrastruktur redan nu måste anpassas till ett förändrat klimat. Kommunerna har därför ett ökat behov av stöd i form av planeringsunderlag, analyser och beslutsstöd. Exempel på detta är kunskap om hot och risker genom översiktliga karteringar.

Delta och påverka i EU och det internationella arbetet

Samarbetet inom EU utvecklas alltmer till ett gemensamt ansvarstagande och ett aktivt deltagande från medlemsländerna.

Kommuner och verksamheter i Sverige kommer att styras direkt utifrån internationella krav från både EU och FN. Hög aktivitet och kunskap krävs av de svenska myndigheterna för att kunna påverka utvecklingen och bevaka nationella och regionala särkrav. En utveckling mot ett större inflytande från EU innebär också nya, förändrade och ökande arbetsuppgifter för de svenska myndigheterna i form av bland annat rapporteringar och samordning av tillsyn över gränserna.

I det fortsatta strategiarbetet är det särskilt viktigt att aktivt bidra och påverka utvecklingen inom EU. Tidigare har fokus för säkerhetsarbetet inom EU legat på arbetet med industriolyckor och andra kemikaliefrågor. Inom dessa områden har direktiv implementerats i nationella lagstiftningar som i Sverige många gånger lett till en ökad detaljreglering och krav på verksamhetsutövare och myndigheter när det gäller uppföljning och kontroll. Inom andra områden som klimat och naturolyckor har EU tidigare inte varit lika engagerade i arbetet, men dessa frågor förväntas få stor uppmärksamhet i framtiden.

Internationell samverkan vid hantering av stora olyckor och kriser, särskilt inom EU och FN-systemen kommer att fortsätta att utvecklas. Viktigt är också att bidra till att skapa säkerhet i andra länder genom medverkan i internationella kapacitetsuppbyggande insatser.

Under de kommande 10-15 åren kan vi också förvänta oss en stark utveckling av det internationella samarbetet i övrigt, även utanför EU. En framtidsstrategi för säkerhetsarbetet i Sverige måste därför innefatta att agera internationellt genom att aktivt delta i och påverka arbetet på olika säkerhetsområden.

Formulera nationella mål för säkerhet

Nationella mål för säkerhetsarbetet bör slås fast för att ange riktning för myndigheters, kommuners och enskildas åtgärder samt för att förbättra möjligheten till en ändamålsenlig uppföljning och tillsyn.

I ett samhälle med en annan fördelning mellan privata och offentliga aktörer och där allt mer ansvar lämnas till den enskilde är det av central betydelse för samhället att kunna följa upp och utvärdera säkerhetsarbetet på ett systematiskt sätt. För att åstadkomma detta behöver det formuleras mål för vilken säkerhet som ska uppnås. Detta har tidigare gjorts inom bland annat miljöområdet.

Nationella metoder för uppföljning och utvärdering av likvärdigt skydd mot olyckor behöver utvecklas ytterligare.

Stärk förtroendevaldas möjligheter att styra säkerhetsarbetet i kommunerna

Att på olika sätt skapa och acceptera en tydlig rolluppdelning mellan politiker och tjänstemän bedöms som avgörande för att åstadkomma trovärdighet i det kommunala säkerhetsarbetet.

Strategier behöver utvecklas för att förbättra kommunerna som kravställare och beställare av säkerhet för att uppfylla de krav som fastställts i lagstiftningen. En fungerande beställarfunktion i kommunerna är avgörande för att förändra och anpassa verksamheten till de krav som medborgarna ställer på skydd och säkerhet. Vidare blir utvärdering och uppföljning viktiga verktyg i kvalitetssäkringen och kontrollen av att levererad tjänst uppfyller de krav som ställts vid beställningen.

För att underlätta detta behöver olika kunskapssammanställningar och indikatorer tas fram liksom fakta om vilken effekt olika åtgärder får för skyddet. Förmåga att beskriva exempelvis räddningstjänst i kvantitativa och kvalitativa termer behöver utvecklas. Vidare behöver dialogen mellan politiker, tjänstemän och enskilda förbättras.

Olika former av kvantitativa och kvalitativa analysmetoder som på olika sätt ger underlag för politiska prioriteringar på kommunal nivå behöver utvecklas ytterligare.

Utveckla det förebyggande arbetet i kommunerna

Samarbetet behöver utvecklas ytterligare såväl internt inom kommunerna som med andra organisationer, myndigheter och näringsliv för att åstadkomma en samsyn om trygghet och säkerhet. Kommunerna kan med ett tydligare helhetsperspektiv sätta mål och följa upp säkerhetsarbetet.

Genom förbättrat samarbete inom den kommunala organisationen ökar förutsättningarna att ta tillvara och utveckla kommunernas egen kompetens. Detta blir särskilt viktigt i det förebyggande arbetet för att komma till rätta med olyckornas bakomliggande orsaker som till exempel socioekonomiska faktorer. Processer för att skapa ett tvärsektorielt säkerhetsarbete behöver identifieras och beskrivas för att ytterligare kunna utvecklas. En tydlig systematik underlättar också samordningen med andra områden som hälso- och miljöarbete.

Inom vissa områden säkerställs en miniminivå på säkerhet för enskilda människor genom internationella normer och direktiv. Dessa är i sin tur beroende av att samhället har tydliga strukturer för normgivning och kvalitetssäkring så att säkerhetsarbetet får avsedd effekt. För att skapa lärande i processerna är uppföljning, utvärdering och tillsyn viktiga redskap. Systematiken behöver vidareutvecklas för erfarenhetsåterföring och lärande i det tvärsektorIELLA säkerhetsarbetet.

Förbättra kommunikation och delaktighet

Samhället är om 10 – 15 år i ökad grad påverkat av den mosaik av människor med olika behov och bakgrund som lever där. För att enskilda individer ska kunna ta ett större ansvar behöver strategier utvecklas för öppna och lyhörda dialoger, rådgivning, kunskapsspridning och information samt för kvalitetssäkring av dessa system. För individerna är det också viktigt att veta var pålitlig information kan hämtas. Kommunens roll som rådgivare bör alltmer genomföras genom dialog med kommuninvånarna. Strategier behöver utarbetas för att passa nya behov och krav från olika individgrupper och organisationer och det stöd som behöver utvecklas till följd av detta. Kommunikationsstrategier behöver finnas för att synliggöra vad kommuner respektive privata aktörer tillhandahåller och vad de olika aktörerna har ansvar för i förhållande till individen. Omvänt gäller också att strategier behöver utvecklas för att synliggöra och kommunicera individens ansvar.

Ett område som kräver fortsatt strategiarbete är att anpassa kommunernas verksamhet till gällande internationella krav. Kommunens nya roll som beställare och kommunikatör blir då tydlig.

Budskap och val av kommunikationskanaler behöver också anpassas med anledning av den snabba teknikutvecklingen inom informationsområdet. I takt med att informationssystemen utvecklas krävs också metoder för att identifiera och åtgärda sårbarheter i systemet.

Identifiera och stöd utsatta grupper

Förmågan att själv värdera information och agera utifrån detta blir allt mer central. Det offentliga får ett särskilt ansvar för att stödja och i vissa fall skydda, de individer som inte själva har förmågan att tillgodogöra sig information eller åtgärda brister i det egna skyddet.

Parallellt med den ekonomiska tillväxten fortsätter klyftorna mellan olika grupper i samhället att växa. I det fortsatta säkerhetsarbetet behövs samverkan för att motverka viktiga bakomliggande faktorer för olyckor som socioekonomi, droganvändning eller segregation och utanförskap.

Fokus för både samhällets och frivillig organisationers säkerhetsarbete ligger därför i framtiden allt mer på att identifiera och stödja för olyckor utsatta grupper som till exempel barn, äldre, funktionshindrade eller personer med annan etnisk härkomst. Bedömning och utvärdering av likvärdigt skydd är särskilt viktig med tanke på dessa grupper.

Stärk den enskildes förmåga till eget ansvar

Med den samhällsutveckling som förutses följer också att samhället i första hand bör ge prioritet åt att begränsa de risker som den enskilde själv inte kan påverka. Detta kan i första hand ske genom normgivning för att begränsa riskerna, men också genom information till enskilda om hur de bör agera i händelse av en olycka. Denna utveckling bör följas av en återkommande diskussion kring den enskildes respektive samhällets ansvar och kräver att olika aktörer är aktiva och uppsökande i dialogen.

Nya marknader inom skydd och säkerhet leder till att det inom näringslivet kommer att finnas ett ökat utbud av privata tjänster, produkter och aktörer som måste svara mot normer och kvalitetskrav. Av trenden mot ett samhälle med högre grad av individualisering följer också att privata aktörer bör eller måste ta ett större samhällsansvar.

Ta tillvara nya former för frivilligt engagemang

Det frivilliga engagemanget utvecklas och samhället präglas av en hög grad av samverkan och förtroende mellan privat och offentlig sektor. Individerna förutsätts ta ansvar både för sina egna handlingar och för de stora gemensamma frågorna i samhället som miljö, klimat och resurshushållning. Ett ökat och förändrat engagemang från frivilligorganisationer och enskilda individer förväntas därför vara ett tydligt inslag i framtidens säkerhetsarbete.

I ett europeiskt perspektiv har Sverige idag ett lägre engagemang från frivilliga inom området säkerhet och trygghet. Samverkan mellan den offentliga verksamheten och olika frivilligorganisationer behöver därför utvecklas och förbättras. Engagemanget hos frivilliga aktörer förändras också relativt snabbt mot ett engagemang i konkreta, händelsebaserade sakfrågor. Dessa nya former för frivillighet och engagemang måste tas till vara då samhällets säkerhetsarbete utvecklas.

Öka jämställdheten och mångfalden inom räddningstjänsten

Personal i kommunal räddningstjänst är idag en mycket likformig grupp, såväl avseende kön som etnisk bakgrund. En viktig fråga för möjligheterna att skapa förtroende samt trygghet och säkerhet för kommunens invånare, är hur väl organisationerna lyckas med att spegla samhället i övrigt avse-

ende kön och etnicitet. Ökad jämställdhet bidrar också till att öka rekryteringsbasen och till att bättre anpassa räddningstjänsten till de kompetensbehov som kommer att ställas i framtiden.

Kulturen inom kommunernas räddningstjänstförvaltningar måste utvecklas. Strategier behöver tas fram för att öka kunskapen som i sin tur kan leda till attitydförändringar och förändrade arbetsmetoder.

Studera nya organisationsformer

I det framtida säkerhetsarbetet är det också sannolikt att det kommer att bli möjligt för andra aktörer att utföra offentliga uppdrag som till exempel räddningstjänst. För det fortsatta strategiarbetet blir det då viktigt att följa hur detta, liksom en mindre omfattande offentlig förvaltning, kommer att påverka myndighetsrollen och resultatet av säkerhetsarbetet i framtiden.

Utvecklingen mot regionala lösningar för säkerhetsarbetet bland annat till följd av Ansvarskommitténs förslag och utvecklingen mot allt fler och större räddningstjänstförbund behöver studeras.

Det finns idag relativt lite kunskap om organisationsformernas betydelse för ett effektivt säkerhetsarbete. Med krympande resurser och nya driftsformer behöver dessa förutsättningar studeras.

Stärk den operativa förmågan

Den operativa förmågan att hantera olyckor och kriser behöver stärkas ytterligare såväl lokalt som regionalt och nationellt.

Kommunernas möjligheter att hantera olyckor och kriser framför allt i samband med större väderrelaterade händelser, behöver utvecklas och stärkas. Bredare samverkan mellan aktörer kommer att vara nödvändig för att begränsa skador. Frivilliga kommer troligtvis att spela en allt viktigare roll. Särskilt i glesbygdsområden bör möjligheterna till vidgade och överlappande uppgifter för "blåljusverksamheter" studeras.

En utvecklad och samordnad ledning på regional och lokal nivå för operativa verksamheter är nödvändig liksom uppföljning och att samhällets alla resurser används. Materiella resurser finns idag bland annat i form av Räddningsverkets depåer, som används vid extrema vädersituationer och stora kemikalieolyckor samt för internationell verksamhet. Personella och materiella resurser på den regionala nivån behöver utvecklas och stärkas. Även mellan regioner och mellan länder måste det finnas en beredskap och förmåga att både kunna ge och ta emot hjälp.

På den centrala nivån inrättas en funktion i regeringskansliet för hantering av olyckor och kriser och en ny myndighet bildas genom sammanslagning av Krisberedskapsmyndigheten, Räddningsverket och Styrelsen för psykologiskt försvar. Dessa åtgärder bör bidra till en starkt förmåga att hantera händelser av nationell omfattning.

På alla nivåer är uppföljning och utvärdering viktigt för att ytterligare utveckla verksamheten till lärande organisationer. Gemensam utbildning och övning är nödvändiga komponenter för att åstadkomma en starkt förmåga.

Bilaga 1: Frågeställningar som underlag för dialog hösten 2007

Nedan redovisas några exempel på av projektgruppen formulerade "huvudfrågor" för framtiden.

Tanken är att exemplen ska kunna stimulera till diskussion om hur vi vill att framtida säkerhetsarbete ska utvecklas och förbättras. Urvalen av frågor har anpassats till de målgrupper som deltagit i dialogen under hösten 2007.

Övergripande säkerhetsarbete i Sverige

- 1 I en demokrati som Sveriges är det rimligen de enskilda människornas behov av och efterfrågan på trygghet och säkerhet som ska styra valet av ambition i säkerhetsarbetet. Vad är ökad säkerhet värd för individen i jämförelse med andra samhällsmål? Behövs det till exempel en nollvision för alla olyckor, eller något annat? Säkerhet, eller med andra ord frånvaron av (åtminstone okontrollerbara) risker är en del av välfärden. Ska vi politiskt ha välfärds mål och nationella styrsystem för säkerhet likväl som för hälsa och miljö? Och vilken ambition ska framtidens säkerhetsarbete ges?
- 2 Kopplat till ambitionsfrågorna för framtida säkerhet är frågan om vilket fokus framtida säkerhetsarbete ska ges. Vilka risker ska prioriteras? Är det de frekventa händelserna som med visshet orsakar stora samhällskostnader och lidande? Eller ska tyngdpunkt läggas på arbetet med att hantera mer eller mindre osannolika händelser som kan ge krisartade konsekvenser för samhället? Hur ska dessa insatser kunna balanseras i en systematisk riskhantering för olika risker på hela hotskalan?
- 3 Är mål- och resultatstyrning den rätta modellen för att styra samhällets säkerhetsarbete? Kan arbetet förenas med och integreras i andra styrningar av samhällsinsatser, som t ex hälsa och miljö? Hur kan ett bättre samarbete skapas mellan olika sektorer och myndigheter? Hur kan incitament skapas för säker design i produkter, tjänster och samhällsplanering? Hur kan vi mäta och jämföra effekten av de säkerhetsåtgärder som kan vidtas? Vilken kunskap behöver vi öka, och hur gör vi det, för att bättre kunna mäta effekten och återföra erfarenheter från säkerhetsarbete?
- 4 Finns det osäkerheter i de yttre faktorerna för riskutveckling och säkerhetsarbete som gör att bedömningar i riskutveckling och förutsättningar för säkerhetsarbetet kan kullkastas i framtiden? Kan terrorism, klimafförändringar, energisystem eller sociala villkor och individers förväntningar leda till trendbrott och snabba förändringar? Vilka blir i så fall de stora utmaningarna?
- 5 En eventuell ny indelning av Sverige i regionkommuner med ny ansvarsfördelning; kan och bör detta påverka uppgiftsfördelning och styrning i framtida säkerhetsarbete?
- 6 I vissa länder görs allt större anspråk på skadestånd vid inträffade olyckor, är detta en trend som påverkar säkerhetsarbetet i Sverige?

Vardagshändelser: processer för lokalt förebyggande säkerhetsarbete

- 1 Den enskilde måste ha ett ansvar för sin egen och närmaste omgivnings säkerhet. Bör detta ansvar utökas eller minskas i framtiden? Hur kan man nå särskilt utsatta grupper? Kan säkerheten i företag höjas samtidigt som regler och tillsyn förenklas?
- 2 Kan frivilligheten stimuleras ytterligare och i högre grad användas även i det förebyggande säkerhetsarbetet?
- 3 Hur ska vi möta behoven av säkerhet för den allt större gruppen äldre? Hur kan sjukvård, socialtjänst, hemtjänst och säkerhetsansvariga i kommunen utveckla sitt arbete?
- 4 Fritidssektorn rymmer stora personskadetal som visat sig svåra att reducera. Hur kan kommuner, turistbranschen och föreningslivet med flera utveckla sitt arbete för att öka säkerheten?
- 5 Vad krävs för att säkerhetsarbetet ska få politiskt genomslag på kommunal nivå?
- 6 Kan en bättre samordning och tvärsektorielt samarbete på lokal nivå åstadkommas genom harmoniserad lagstiftning mellan olika områden?

Särskilda risker knutna till klimat, natur, energisystem m m

- 1 Hur möter vi de förväntade, långsiktiga förändringarna i riskerna för översvämningar, ras och skred, skogsbränder samt stormar? Krävs förändringar i samhällsplaneringen? Krävs gemensamma insatser av staten i form av t ex regleringar?
- 2 Nya energisystem och nya kemikalier kan orsaka nya och mer komplexa risker. Finns särskilda osäkerheter i dessa risker kopplade till samhällets ökande beroenden och sårbarheter? Kan utvecklingen av terrorism och kriminalitet samspela med dessa nya risker och skapa nya hot?
- 3 Var går gränsen för det kommunala självstyret? Hur ska ansvar och kostnader fördelas mellan staten, kommuner och den enskilde vid inträffade händelser som till exempel översvämningar vid strandnära boenden?
- 4 Är samhällets aktörer på lokal, regional och nationell nivå tillräckligt organiserade, utbildade och övade för att möta framtida stora olyckor med anknytning till dessa särskilda risker? Ska staten bistå med förstärkningsresurser för att samhället ska kunna hantera stora händelser som till exempel kemikalieolyckor, översvämningar, skogsbränder, oljeutsläpp?

Räddningstjänstens roll i det kommunala säkerhetsarbetet

- 1 Ska utvecklingen av kommunal räddningstjänst
  - a: fortsätta enligt nuvarande riktning, det vill säga att räddningstjänsten har fokus på räddningsinsatser och till del på det brandförebyggande arbetet?
  - b: eller ska kommunal räddningstjänst därutöver ta en mer aktiv del i kommunens förebyggande säkerhetsarbete?
- 2 Om utvecklingen fortsätter enligt alternativ 1a, kan och bör då en fortsatt utveckling mot regionala räddningstjänstförbund ske?

- 3 Kan och bör då räddningstjänsten bedrivas på entreprenad?
- 4 Hur kan kultur och arbetssätt i kommunal räddningstjänst utvecklas genom ökad mångfald och jämställdhet?
- 5 Ska räddningstjänst breddas och utvecklas genom att samhällets skadeavhjälpare uppdrag delvis slås samman (räddningstjänst, krishantering, akutsjukvård och polis) och regionaliseras medan hantering av olycksförebyggande uppgifter hanteras i kommunerna?
- 6 Hur ska kompetensförsörjningen inriktas för kommunalt säkerhetsarbete? Ska den vara en bred säkerhetsutbildning, eller ska den specialiseras på räddningsinsats och brand? Ska den vara likvärdig över landet eller anpassad till enskilda kommuners behov och ambitioner?

Bilaga 2 Referenslista

Planer, studieuppdrag del I och II, rapporter

Rönnbäck, Ivar & Tellvik, Lena. *Projektplan – Framtidens risker och säkerhetsarbete*. Räddningsverket, Karlstad. Dnr 600-840-2007.

Tellvik, Lena & Svensson, Åke. *Kommunikationsplan*. Räddningsverket, Karlstad. Dnr 600-840-2007.

Johansson, Marcus. *Studieuppdrag 1 Olycksutveckling och säkerhetsarbete under 20 år*. Räddningsverket, Karlstad. Dnr 600-840-2007.

Hedström, Key. *Studieuppdrag 2 Regelutveckling och ansvarsförhållanden*. Räddningsverket, Karlstad. Dnr 600-840-2007.

Tistad, Lena. *Studieuppdrag 3 Erfarenheter genomfört arbete med kommunala handlingsprogram enligt lagen om skydd mot olyckor*. Räddningsverket, Karlstad. Dnr 600-840-2007.

Johansson, Marcus. *Studieuppdrag 4 Framtidens risker – trender och bedömningar*. Räddningsverket, Karlstad. Dnr 600-840-2007.

Rhodiner, Monica & Eriksson, Ann-Sofie. *Studieuppdrag 5 och 6 Framtidens risker kopplade till farliga ämnen*. Räddningsverket, Karlstad. Dnr 600-840-2007.

Edsgård, Susanne. *Studieuppdrag 6 Framtidens risker kopplade till klimatrelaterade händelser*. Räddningsverket, Karlstad. Dnr 600-840-2007.

Junghage, Mats & Sandberg, Agne. *Studieuppdrag 7 Framtiden, de stora trenderna i samhället och dess konsekvenser för säkerheten och säkerhetsarbetet i samhället*. Räddningsverket, Karlstad. Dnr 600-840-2007.

Kyrk, Åsa. *Studieuppdrag 8 EU och internationellt samarbete*. Räddningsverket, Karlstad. Dnr 600-840-2007

Wallin, Magnus & Caroline Carlsson. *Studieuppdrag 9 Kommunernas ekonomi och förvaltning*. Sveriges Kommuner och Landsting, Stockholm. Dnr 600-840-2007.

Referenslistor finns i studieuppdragen.

Entelius-Melin, Eva. Markör Marknad och Kommunikation. *Rapport: Framtidens risker och säkerhetsarbete – resultat fokusgrupper*. November 2007.

Persson, Henrik. Copenhagen Institute for Futures Studies. *Metodstöd scenarioarbete*.

Räddningsverket. *Framtidens risker och säkerhetsarbete: Delrapport – September 2007*. P21-490/08.

Räddningsverket. *Säkerhetsarbetet 2020 – en idéskrift om framtidens risker och säkerhetsarbete*. 199-169/08.

Webbsidor

Räddningsverkets webbplats, www.raddningsverket.se.

Genomförda dialoger

Sammanställning av genomförda dialoger, datum och målgrupper för dessa.

- **Räddningsverkets tidning Sirenen.** Artiklar i nummer 5 och 6 samt fortlöpande rapportering om projektet.
- **Storstadspresidiet 2007-09-14**
Möte med chefstjänstemän och den politiska ledningen för räddningstjänsterna i Stockholm, Göteborg och Malmö.
- **Delegationen för samordning av olycksförebyggande verksamhet 2007-09-19.** Representanter för Konsumentverket, Rikspolisstyrelsen, Naturvårdsverket, Vägverket, Folkhälsoinstitutet, Epidemiologiskt center och Räddningsverkets olycksförebyggande avdelning.
- **Delegationen för hantering av farligt ämne 2007-09-20.** Representanter för Arbetsmiljöverket, Banverket, Kustbevakningen, Naturvårdsverket, Plast & Kemiföretagen, Rikspolisstyrelsen, Svenska Petroleum Institutet, Sveriges Åkeriföretag, Transportindustriförbundet, Tågoperatörerna, Vägverket, Kemikalieinspektionen center och Räddningsverkets olycksförebyggande avdelning.
- **Nätverk brandingenjörer 2007-09-20.**
- **Stockholms Brandförsvär 2007-09-26,** representanter för chefsgruppen i förbundet.
- **Glesbygdsklubben 2007-10-03,** representanter för räddningstjänsterna i Sunne, Rättviks, Vansbro, Malungs, Åtvidaberg – Valdemarsviks, Söderköping, Örnköldsvik, Åsele, Dorothea, Ovanåker, Orsa, torsby, Åre, Öckerö, storuman och Årjäng samt för räddningstjänstförbunden i Klarälvdalen, Sundsvall – Timrå, Södra Roslagen, Höga kusten – Ådalen och Karlstadsregionen. Vid mötet deltog också representanter för SOS Alarm Sverige (Östersund) och Brandmännens riskförbund.
- **LUCRAM seminarium 2007-10-09.**
- **Fokusgrupp kommuner 2007-10-09,** genomfördes av MARKÖR AB i Örebro med representanter för miljö- och hälsoskydd, samhällsbyggnad, räddningstjänst, polis, säkerhets-samordnare och kommunpolitiker.
- **Fokusgrupp regionala och centrala myndigheter 2007-10-12,** genomfördes av MARKÖR AB i Stockholm med representanter för SOS Alarm AB, Krisberedskapsmyndigheten, Folkhälsoinstitutet, Konsumentverket, Banverket och LTH Brandteknik.
- **Säkerhetsbältets konferens vardagsolyckor 2007-10-16—17.** Dialoger fördes kring vardagsolyckor och olyckor kopplade till klimat och natur med deltagare från Räddningsverket (NCO, Karlstad, Skövde och Revinge), Karlstads Elnät AB, Landstinget i Värmland, Sweco Viak AB, Karlstads Universitet, Karlstads Civilförsvärsförening, Stora Enso, Kristinehamns kommun, Näckåsens Energi AB, Tanums kommun, Försvarshögskolan, Årjängs kommun, The Packaging Arena, Länsförsäkringar Värmland, Länsstyrelsen i Värmlands län, Haninge kommun, Smedjebackens kommun, Torsby kommun, Haninge kommun, Karlstads Univer-

sitet, Filipstads kommun, Karlstads kommun, Länsstyrelsen i Örebro län, Karlstads Energi AB, Räddningstjänsten Karlstadsregionen, Sweco Viak AB, Tanums kommun, SLU, Hälsjö kommun, Svenska Livräddningssällskapet, Car-Dun AB, Arvika kommun, Eskilstuna kommun, Effect Management, Skara kommun, Säffle kommun, Karlskoga kommun, Filipstads kommun, Hammarö kommun, Konsumentverket och Brandskyddslaget AB

- **Möte med räddningscheferna i Norrbottens län 2007-10-17.**
- **Möte med projektgrupp förbundsbyggnad Stockholm 2007-10-22.**
Södra Roslagens Brandförsvarsförbund, SKL, Stockholms brandförsvär, Brandkåren Attunda, Stockholm stad, SVBF, Höglandets räddningstjänstförbund, Trafikkontoret SLL, Räddningsverket, Krisberedskapsmyndigheten, Sörmlandskustens räddningstjänstförbund, Länskriminalpolisen, Stockholms universitet, Räddningstjänst Syd och Kungälv's räddningstjänst.
- **Mastersutbildning samhällsinriktat säkerhetsarbete 2007-10-23.** Studenter Karlstads Universitet.
- **Hearing Revinge 2007-10-24.** Räddningsverket – projektgruppen, verksledningen och Revinge, Södra Elfsborgs räddningstjänstförbund, Rosengårds stadsdelsförvaltning i Malmö kommun, Stockholms Universitet, Akrab och Jönköpings kommun.
- **Rådet för barnsäkerhet 2007-10-25.** Arbetsmiljöverket, Banverket, Barnombudsmanen, Boverket, Elsäkerhetsverket, Konsumentverket, Skolverket, Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting, Vägverket, Karlstads Universitet och Räddningsverket- olycksförebyggande avdelningen.
- **Fokusgrupp enskilda 2007-10-29,** genomfördes av MARKÖR AB i Karlstad med representanter för POSOM gruppen Karlstad, LRF, företag, frivilligorganisationer, pensionärsorganisationer och politiker.
- **Hearing i Karlstad 2007-11-06.** Räddningsverket – projektgruppen, verksledningen, CRS och Skövde, Folkpartiet, Falu kommun, Civilförsvarsförbundet, Barnombudsmanen, Göteborgs kommun och Bergslagsgruppen.
- **Möte med Försvarsdepartementet 2007-11-14**
- **Referensgrupp för allmänhetens säkerhet 2007-11-27.**
- **Konferens kommunala säkerhetssamordnare 2007-11-27.**
- **Möte med politiker och cheftjänstemän i 100 000 klubben 2007-11-29.**
- **Länsstyrelsen i Västra Götaland 2007-12-05**
- **Delegation för samordning av räddningstjänst 2007-12-20**

Räddningsverket, 651 80 Karlstad
Tfn 054-13 50 00, fax 054-13 56 00, srv@srv.se

ISBN 978-91-7253-389-9
Beställningsnummer I99-173/08
Tfn 054-13 57 10, fax 054-13 56 05